

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзялкі. №13 (170) 27 САКАВІКА 2000 г.

ДЗЕНЬ ВОЛІ: 420 ЗАТРЫМАНЫХ

*Найбуйнейшая паліцэйская
апэрацыя ў Менску за 50 гадоў*

Быкаў, Сурвілла і Пазняк спаткаліся ў Празе

КАНЕЦ ІЛЮЗІЯЎ

Фота: IREx-ProMedia

Фота: IREx-ProMedia

БЫКАУ ДАЕ ПАДКАЗКУ ПАЛІТЫКАМ

Святочна акаадэмія ў Празе

У Празе сёлета на ўгодках БНР 25 сакавіка было шмат гаровых гасцей — навукоўцаў, палітыкаў, літаратаў, шмат было моладзі, а таксама палітычных уцекачоў зь Беларусі, па-часку «упырхлікаў». Прыкметай сяюта стала прыезд Старшыні Рады БНР Івонка Сурвіллы. Госці наведалі праскі могілкі, дзе пахаваныя прэзыдэнты БНР Пётра Крэчэўскі і Васіль Захар-

ка, а таксама слынны сльвяк М. Забэйда-Суміцкі. Урачыстую акаадэмію вяла Ганна Сурмач, якая цяпер у лягеры для ўцекачоў чакае чэскага палітычнага прытулку.

Удзельнікі акаадэміі ўжо мелі першыя звесткі пра менскі «хапун», таму Івонка Сурвілла ў сваіх прамове сказала: «Як Старшыня Рады, сέньня, як ніколі, патрабую пома-

ча кожнага з вас. Бо Беларусь знаходзіцца ў вялікай небяспечы. Чым нас больш, тым мацнейши наш голас».

Спаміж урачыстых і горычных прамоваў звярнуў на сябе ўвагу выступ народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкова, які гаварыў пра істотную хібу, што спадарожнік беларускай ідэі ад 1918 году.

Працяг на старонцы 6.

Менчукі ў суботу не пазналі свайго праспекту Скарэны. У горадзе дыжуры і бронетранспарцёры з кулямётамі напагатове на вежках — пяць на пл. Незалежнасці, два на пл. Перамогі, два на пл. Якуба Коласа, два ля Акадэміі Навук. На плошчах Перамогі і Незалежнасці стаялі вялізныя вадамёты. Каля 40 спэцгруп з сабакамі гатовыя былі прысьці на дапамогу кулямётчыкам і вадамётчыкам. Вуліцы Чырвоная, Якуба Коласа, праспект ад праходной заводу Леніна да пл. Незалежнасці былі ачэпленыя экіпаванымі салдатамі ўнутраных войскаў — праз кожныя 12 метраў стаяў салдат. Вялізныя сілы вайскоўцаў і міліцыянтаў стаялі напагатове ў дварах на Залатой Горцы, ля вуліцы Кісялева, на берагах Свіслачы, ля вуліцы Янкі Купалы, Якуба Коласа, ля Акадэміі Навук. Мабыць, гэта была найбуйнейшая вайсковая апэрацыя ў Беларусі з пасъляваенных часоў. У школах і ўніверсytетах на Дзень Волі арганізавалі аваўязковыя для наведвання мерапрыемствы. Гэтак з'веставаныя і Дзень Незалежнасці падрыхтавалі менчукам улады.

Аб 11.45 сядзіба Беларускага Народнага Фронту была ўзята штурмам спэцадзелам у бронекамізэльках і чорных масках, а ўсе «падазронія» амонаўцам людзі, хто там быў, збольшага маладыя, затрыманыя.

Небяспечная сітуацыя была створаная ў падземным пераходзе на станцыі «Плошча Якуба Коласа» — станцыя не была закрытая, але ў падземным пераходзе ад 10-й былі перакрытыя выхады да Філармоніі і на плошчу, без ачаплення застаўся толькі выхад да Камароўскага рынку. Такім чынам у падземным пераходзе пера-

мяшаліся тысячи людзей (тыя, хто ня мог трапіць на мітынг і чакаў; тыя, хто ішоў на базар альбо вяртаўся адтуль). Пачалася ціканіна, зь якой цяжка было выбрацца. Магчыма, улады хацелі справакаваць штурханіну на кшталт няміскай.

Была перакрыта кардонамі міліцыянераў вул. Чырвоная, тут супрацоўнікі міліцыі з сабакамі з асаблівай жорсткасцю затрымлівалі маладых людзей, нават не высывяляючы, куды яны накіроўваюцца. Вялізную колькасць людзей затрымлалі каля Філармоніі, паліграфкамбінату імя Якуба Коласа, Акадэміі спорту. Хапалі найперш тых, хто нёс сцягі, транспаранты, выгукваў патрыятычныя лёзунгі, саромі ўзэрбярэу, здымаў тое, што адбывалася.

У натоўп былі накіраваны і правакатары. Кіраўніца Гельсінскага камітэту Тадэвуша Процька сведчыць, што сама каля яе нейкі мардаты доўга крычаў на дэманстрантаў «ідзіце працуйце, што вы тут сабраліся», «вы найміты Захаду», «што, баіцеся мяне зачапіць» і ўсё такое. Пакрычаўшы гэтак з хвілінаў колькі, ён падышоў да афіцэра міліцыі і спытаўся: «Ну, што, ужо ўсё, можна ісьці?» Гэта Ваш супрацоўнік? — пацікаўлася спн. Процька ў афіцэра. Той сумеўся і адказаў, што гэта не зь ягонага аддзелу. Неўзабаве спн. Процька была затрыманая.

Затрыманыні адбываліся з дэманстратыўнай жорсткасцю: людзей выхоплівалі з натоўпу і цяглі за валасы, білі дручкамі. Відавочная мэта ўсяго гэтага — напалохаць як мага болей людзей, адбіць у іх ахвоту хадзіць як на санкцыянаўаныя акцыі.

Працяг на старонцы 6.

ПАПЯРЭДЖАНЬНЕ «НАШАЙ НІВЕ»

«Усё нешта ня так у нашым калеўстве: кіраунікі дзяржавы імкнуцца пазбавіць яе самастацьніці, моўныя ведамствы судзяцца з беларускамоўнымі газетамі, а ўправа аховы помнікаў, замест ратаўцаў, зносіць усю чыста спадчыну», — пісалі мы ў пазатым нумары. І вось: Дзяржкамдрук даў нашай газэце папярэджаньне «за распальваньне міжнацыянальнай варожасці» за публікацыю ў тым самым нумары ліста нашай чытакі з Менску Т. Судзілоўскай «Зайдрошу Чачні». Цяпер, дастаткована да «НН» яшчэ адно папярэджанье на працягу году, і газета можа быць зачыненая.

Мы будзем абскарджаць вынесене папярэджанье ў судзе.

З пункту гледжаньня сусъветнай практикі, газету тут нельга ні ў

чым авбінаваціць ужо таму, што «Зайдрошу Чачні» — гэта ліст чытача, надрукаваны ў адпаведнай рубрыцы. З пачатку году мы надрукавалі 62 лісты ў рэдакцыю і водку. У іх выказваюцца розныя, часам супрацьлеглыя думкі, ідуць спрэчкі.

З пункту гледжаньня зьместу, у лісьце няма нікіх нялюдзкіх заклікаў. Гэта енк болю, крык роспачы жанчыны, якая болей ня можа трываць таго жорсткага нацыянальна-га і сацыяльнага прэсу, пад якім апнуліся шчырыя беларусы ў сённяшній псеўдabelарускай дзяржаве.

Што да прэцэдэнтаў. Праваслаўнае выдавецтва публікуе шматкроць большым, чым у «НН», накладам книгу з заклікам «Бі жыдоў» —

Дзяржкамдрук не дае выдавецтву папярэджаньня, бо нібыта публікацыя мае навуковы характар. Пра-

фэсар Ігнацішчай у газэце «Рэспубліка» сцвярджае, што беларусы як нацыя не існуюць, што гэта «тэрытарыяльная супольнасць» у складзе адзінага «рускага» народу, кшталту мэкленбурца ў складзе нацыі нямецкай — такое адмайленьне беларусам проста ў праве на існаванье таксама ня лічыца злачыствам. Дзяржаўная тэлевізія, урадавая і няўрадавая газэты на расейскай мове ўстаўляюць беларускія слова ў наўмысна зьдзеклівым кантэксьце — гэта ані не клапоціц наглядчыя органы. Што гэта, калі не палітыка падвойных стандартоў?

Беларусам адмайліяюць у праве на вастрыню ацэнак найперш дзеля рэзлізацыі даўнія стратэгіі: зьвязаньне беларускае думкі, слова, культуры да ідёцкай усімаздаволенасці, убогага шаблону, вітрыны з ар-

наментам, пазбаўленай жывога цела. «НН» — гэта ня тая зацоканая бесперспектывная беларушчына, якая адзінавае задавальняе праціўнікаў умазваньня беларускай дзяржаўнасці. Вастрыня ж думак наших чытакоў не прытуліца, пакуль ня выпаўняцца запаветныя памінкі незалежнага беларускага грамадства, пакуль ня зьнікне адкрыты ці старана хаваны за папяровай роўнасцю нацыянальны і сацыяльны прыгнёт.

У 1998 годзе «НН» ужо абскардзіла адно папярэджанье Дзяржкамдруку і перамагла ў судзе, абараніўшы сваё права выдавацца клясычным правапісам. І зараз будзем абскарджаць, абараняючы права нашых чытакоў выказваць свае думкі ў газэце. Будзем тримацца свайго.

Рэдакцыя

ЛЕНІН І ЦАРКВА

Крычаўская сацыялягічна лябараторыя «Позір» правяла ў сакавіку сацыялягічнае дасьледаванье стаўленія жыхароў Крычава да рэлігіі. Усяго быўлі апытаны 114 чалавек. 83% назвалі сябе працвілаўнымі. Але пры гэтым толькі 67% заяўлі, што вераць у Бога, і толькі 18% апытаных наведваюць цэрквы хаця б раз у месяц. Відаць, сапраўды, праслойка працвілаўных атэістаў у нас немалая.

Ня вераць у Бога зусім 17%. Каля 10% апытаных мелі цяжкасці з адказамі на ўсе пытаныні. Каталікоў у Крычаве, як і ва ўсёй Усходній Беларусі, зусім мала (менш за 2%), пратэстантаў яшчэ меней (менш за 1%). Столікі сама, як ня дзіўна, атэістаў. Цікава, што пераважная большасць тых, хто ня верыць у Бога, не атасамляюць сябе і з атэістамі.

У царкву большасць людзей ходзяць раз на год (40% апытаных). Часта (то бо часьцей, чым раз на месяц — толькі 7%). Зусім ніколі не бывае ў царкве 22% апытаных.

Асобна людзям задавалі пытаныне, якія ставяцца да таго, што помнік Леніну стаіць у самым цэнтры, суседнічаючы з працвілаўнай царквой. Аказаўлася, што адмоўна ставяцца да такога суседства 37% апытаных, станоўча — 14%, а абыякава — 40%.

Б. Т.
Фота Анатоля Крашчуга

ПАЗЫТЫВЫ

ПУШЧЫ І РУДНІ

Шматвэктарнасць беларускай палітыкі дапоўнілася яшчэ адным накірункам. Начальніцтва паглядзела долу. Мінулы тыхдзень стаў сувязтам беларускай горнай справы.

Сталыя чытакі «НН», напэўна, памятаюць нумар, дзе распавядалася пра стараўжытныя капальні крамяню ў Беларусі. Так, беларусы паспяхова корпаюцца ў глыбінях сваёй зямлі ужо не адну тысячу гадоў.

Спачатку крамень, потым балотная руда, з якой выраблялі падобнае да губкі кричнае жалеза; вохра дзеля фарбаванья камухоў і твараў на выпадак узброненых міжпляменных канфліктаў. Потым зьявіліся шкляныя гуты, дзеля наяўнасці добрага пяску і вапняка.

Па вайне сівідраваныне зямлі набыло плянавыя характар і дало добры плён. Да сёняння разведана больш за 4000 радовішчаў 30 розных карысных выкапняў. Запасы некаторых вельмі вялікія. Сталыя чытакі «НН» добра памятаюць таксама Лёнданскую лекцыю Прэзыдэнта БНР докта-

ра Абрамчыка. Мазырскае, Давыдаўскае і Старобінскае радовішчы, напрыклад, утрымліваюць 22 млрд. тонаў соляў. Як пагрузіць яе ў цягнік, дык той цягнік дзвяяноста разоў аблекціца кругом Зямлі. Але спачатку яе трэба адтуль дастаць, а на гэта патрэбна далаляраў столікі, што калі іх ў радок паклаць, дык ці не даўжайшы ён будзе за той цягнік.

Апошнім часам узняўся шум вакол мінеральнай вады. Сапраўды, яе пад намі багата, цэлае мора. Знайшлі 63 крэйніцы з запасам 15572 кубамэтры ў суткі. Ёсьць і вельмі насычаныя мінераламі расолы. Зь іх збіраюцца дабываць рэдкія рэчывы, бор і ёд, каб поўным прадаваць за мяжу. Дастаўца можна 160 т брому і 1,2 т ёду штогод. Ніхто, прайда, ня кажа, што рабіць з расолам, які будзе заставацца.

Знойдзеныя ў нас гэтаксама буры вугаль і сланец, але нізкая каснія. З вугалю тога атрымаецца хіба што брыкет, калі зъмяшаць яго з торфам. Альбо трэба рабіць ягоную хімічную перапрацоўку, а гэта зноў — інвестыцыі.

Наш край пэрспектыўны на жалеза і каліяровыя мэталы, бурштын, тытан. Пад Налібоцкай пушчай ёсьць жалеза, і вельмі многа, і інада глыбака ляжыць. Але каб яго дастаць, трэба тую пушчу сьпілаваць, выкапаць кар'ер велічынёй з Арызонскім краінам, пабудаваць абагачальны камбінат — найбуйнейшы ў Эўропе, чыгунку, спусціць на камбінат ваду з Нёмна і рабіць файны акатыш, зь якога немцы маглі бы выплылаць сталь. Добра, але пашучы шкада.

Як мне падаецца, уся гэтая мітусыня з карыснымі выкапнямі ёсьць водгукам аднаго пытаныня: адкуль узяць грошай, каб заткнучы нечым зялу ўсім: і выбарцам, і бунтаўнікам.

Без узмацненьня гвалту над навакольным асяроддзем магчымы экспарт граніту, вапняку, мягарэлю і чыстай крэйды, цагельнае і гранчарнае гліны. Бяз школы экалагічнай абстаноўкі можна прадаць за мяжу 100 млн.т торфу і 1 мільярд кубамэтраў сапропелю. Экспарт высакаякаснай мінеральнай вады можа складаць да 300 м³/сут.

Калі ж зірнуць на праблему шырэй, то выявіцца вельмі важны выбор: Беларусь пляніруе быць падобнай да Анголы ці да Чэхіі? Мець багатую прыроду, канечніе, выгадна. Але гандаль толькі тым,

што Бог даў, нейкі сумны, наўкшталт таго, як бедны чалавек нырку прадае.

Да таго ж апошнім часам зьявіліся дзве вельмі дрэнныя тэндэнцыі: скарачыць аўтамабільныя пададзенія, пададзенія на падставе якога закону можна ў Беларусі забараніць пікет, таго не пададамілі.

Прафсаюз — мёртвы груз

На Смаргоншчыне настаўнікам затрымліваюць заробак. Дык многія, у прыватнасці з Крэўскай і Сольскай школаў, у знак пратэсту пададлі заявы на выход з прафсаюзу.

Мар'ян Вялікій, Астрасец

лісты ў рэдакцыю

Маральна-анальная цензура

Кірауніцтва Гарадзенскага ўніверсітэту падышла, што сярод карыстальнікаў Інтэрнэту праз універсітэцкі сэрвэр зашмат эратаманаў. Таму цяпер тут можна атрымаць інфармацыю з Інтэрнэту, толькі праpusчаную праз спэцыяльны фільтар на сэрвэре. І гэты фільтар не пратускае ключавых словаў, якія адміністрацыя Інтэрнэту зацікала да эратичнай тэрміналёгіі. З гэтае нагоды вучоныя акадэмічнага Інстытуту бялхіміі, якія карыстаюцца Інтэрнэтам таксама праз сэрвэр Гарадзенскага ўніверсітэту, маюць значныя турботы. Напрыклад, немагчыма без папярэдняга адключэння фільтру атрымаць інфармацыю, якую тычыцца атрасклерозу ці аналітычнай бялхіміі, таму што яны ўтрымліваюць у сваіх складзе падцензурныя спалучэнні літар (atherosclerosis, ANALytical biochemistry). Раю аб'яўці конкурс сярод чытакоў «НН»: хто пратане большую колькасць словаў, якія асядуць на фільтры сэрвэра ГрДУ (напрыклад, сэкстэт, член-карэспандэнт і інш.). Па ўзнагароды з'яўлятца ў рэжыярат універсітэту ў Горадні.

Г.А., Горадня

Пачысьцілі Кобрынь

Хачу паведаміць Вам пра падзеі, сведкам якіх я быў. Гаворка ідзе аб антыфашистычнай акцыі, якую 12 сакавіка правёу ў Кобрыні берасцейскі аддзел «Краю» разам з кобрынскім сябрами.

Акцыю распачалі адразу з вакзалу. Горад звізіў багаццем фашистычнай пропаганды, якую сустракалася літаральна на кожным кроку. Брыдоту зрывалі да замалёўкалі. Краёўцы накіраваліся да рэгулярнага месца збору «акадэмікай» з РНЕ. Па дарозе хлопцы раздавалі свае праспэкты і буклеты аб гісторыі Беларусі (асабліва пра тое, чым «раславіўся» ў Беларусі Сіверс), культ якога ў Кобрыні не ў апошнюю чаргу паўплываў на пладавітасць мясцовага РНЕ); аб дзейнасці сваёй арганізацыі, клілі антыфашистычнай ўлёткі. Многія з удзельнікаў акцыі былі ў вайсковай форме, баркашоўцы, здалёк убачыўшы іх, пасыпелі ўцячы. Лавіць іх ня сталі... Пакуль.

Потым краёўцы вырашылі правесці антыфашистычны «лікбэз» сярод жыхароў мястэчка. Таму яны прайшлі праз уесь горад, распаўсюджваючы шмат літаратуры антыбаркашоўскага зместу.

На пытаныне аднаго з мясцовых жыхароў «А дзе тут фашисты?», адзін з краёўцаў адказаў: «А РНЕ хіба не фашисты?». «Гэтыя? Гэтыя горшыя за фашисты!» — удакладніў кобрынец.

Калі зъбрасіліся ад'яжджаць, на вакзале да хлопцу дачапіліся такі міліцыянты, але, пагаманішы з адным з удзельнікаў акцыі ў атрымаўшы тузін улётак, пайшли чытакі.

Волат з-пад Берасці

Усё пайшло, як з ветрам

Адзін віленскі калега, цяпер лекар у Аўстралиі, піша: «1939 год — гэта страта ўсяго людзінага. Людзі — музэй — мова». Мае на думцы Беларускі Музэй імя Івана Луцкевіча. Усё пайшло, як з ветрам. І памяць пра нашу стаўлічную Вільню заціраюць нават свае! Беларускі Музэй імя Івана Луц-

кевіча граў важную ролю ў жыцьці беларускага студэнтства — грамадзтва. Уваходзілася ў музей, як у съвятыню мудрасці, съвятыню гісторыі Беларусі. Там адбываліся дні, як сказаць, наведаньня музюю грамадзянамі Вільні. Беларускія студэнты былі праваднікамі. Мая старэйшая сястра была адным з такіх праваднікоў. Я слухала яе і думала: «Скульгэта яна ўсё ведае!» Так бывала калісці — да 1939 году...

Раіса Жук-Грышкевіч, Таронта

Вынікі першага этапу праекту «Ганьба»

Сёньняшнія беларускія судзьдзі напэўна ўсё добра разумеюць. Разумеюць і незаконнасць, і нявечнасць таго, што робіцца, але ўпартыя працягваюць садзіць і штрафаваць, штрафаваць і садзіць. Забываюць таварышы судзьдзі, што ім, у адрозненіне ад іх калег з міліцыі, ніхто не паверыць, калі яны пасъля скажуць, што дзеяйнічалі паводле загаду.

З гэтай нагоды група беларусаў з вольнага съвету, засмучаных беззаконнем у судовай систэме Беларусі, правядла неафіцыянае спаборніцтва сярод судзьдзяў, якія ў 1999 годзе прысудзілі сваім суддзічам кары з палітычных прычынаў. У выніку 12 найболыш актыўных судзьдзяў атрымалі «Ганебныя Граматы» з фатамі іх рэпрэсійных вэрдыктаў. «Ганебныя Граматы» выкладзены ў Інтэрнэце на сایце www.draniki.com/ganba для ўсіх ахвотных зь імі азнаёміцца.

Неўзабаве такім же граматам будуть узнагароджаны і тыя працтвайнікі вэртыкаль і сілавых структур, якія найбольш змагаюцца з беларускім нацыянальным адраджэннем, нішчачы Дзяржаўнасць, Мову і Культуру Беларускага Народу. Мы перакананыя, што гэтыя асобы ў хуткім часе панясуць крымінальную адказнасць. Мы будзем мець свой Нюрнберг!

Кардынатары праекту «Ганьба»
Андрэй Дубинецкі, Раман Кардонскі
(Паўночная Амэрыка)
www.draniki.com/ganba

Сумнае

Хачу распавесці вам і ўсім чытачам надта сумны выпадак з майго жыцьця. Здарылася гэта каля месяца таму. У паралельным класе вучыцца адна вельмі сьціпла дзяўчына. Завуць яе Гурноўская Ксенія. Мне карцела пазнаёміцца зь ёю, але я саромеўся падысьці і загаварыць. Аднойчы я ўсё ж падышаў і загаварыў. Гаварылі пра ўсякія неразумныя рэчы... Я прапанаваў ёй пайсьці на канцэрт «Народнага альбому». У ле вачах засвяцілася радасць, яна сказала, што ёй вельмі прыемная гэтая пропанава. Ксенія сказала, што падумавае.

Назаўтра я, як шалёны, абе́хаў шмат касаў, каб нарэшце купіць найлепшыя квіткі. Але мяне чакала вялікае расчараванне: яна адмовілася. Я вельмі хадзіў зразумець, у чым рэч. Усякі раз пры сустэречы я распытаў яе, але яна заставалася замкнёнаю... Аднак аднойчы яна на вытрымала і расказала. Рэч аказалася ў яе бацьках, у іх «поглядах на жыцьцё». Яны не дазваляюць Ксеніі хадзіць у тэатры, гуляць з хлопцамі, карыстацца касметыкай і г.д. Я быў разглазаваны.

У суботу, 26 лютага, быў цу́доўны вечар, які я правёў у канцэртнай залі, слухаючы «НА». Скандалаваў «Жыве Беларусь!» сам адзін і сумна пазіраў на пустое месца побач з сабою...

На жаль, у наш час засталіся танкі суворых дыктатарскія ўмовы жыцьця, што часам хочацца зьбегчы ад усяго гэтага і ніколі не вяртацца...

Максім Іванцоў, Менск

Г.Бараноўская, юрысконсульт епархіяльной управы:

— Управа не зьяўляецца юрыдычнай асобай, таму прашу адмовіць у спазыску, як у пададзеным да неадпаведнага адказчыка.

М.Сільчанка, прадстаўнік япіскапа:

— Прашу далучыць да справы харчарыстыкі айца Івана, рапарты япіскапу: «сумнеўнае наступленне грошай на раҳунак і сумнеўнае выдатканье». Любы першакурснік зразумеў бы, што быў у япіскапа падставы, каб звязніцца ў-бы аддзел па барацьбе з эканамічнай злачыннасцю. Паведамленыне з кансысторыі БАПЦ. Вось тут тэкст допыту І.Спасюка пры руках алахэніні ў съвятары, ягоны подпіс на клятве. Тут матэрыялы аб яго дачыненнях з Рыжым — улётакі і гэтак да лей.

М.Аксаміт, прадстаўнік Спасюка:

— Матэрыялы аб адносінах з аўтакефальнай царквой не ўваходзяць у аўсяг судовых спрэчак.

Суддзя І.Грышкевіч:

— Усе дадатковыя матэрыялы далучаны да справы, зарэз бакам трэба зь імі азнаёміцца. На жаль, ксэраксу ў нас няма, каб зрабіць асобнія копіі. Перапынак.

Першаму пасъля перапынку далі слова съвятару, які змагаўся за свае гонар і годнасць. І.Спасюк узгадаў першых хрысціянаў, Івана Залатавуснага, цытаваў пастанову Картагенскага сабору. 15-е правіла паводле сабору — усе царкоўныя канфлікты вырашаль «смірэнча», самім. А яго, маўляў, абвясьцілі злачынцам, распаўсюдзілі хлусыню, выкінулі невінаватага з храму. І, атрымліваеца, што адказваць за гэтую нямы каму?

Вядома, што згодна з статутам РПЦ настаяцель не адказвае за царкоўную касу, — працягваў І.Спасюк.

Але, як аказываеца, можна нават парушыць таемніцу споведзі перад прыняццем сану. Таемніцу пакаяння — таксама. Калі чалавек раскайаўся — знаўчыца, яму даравалі. А тут, калі спартрэблілася, — адразу ў газету.

І «Наргазета» напісала, што ў 94-м ён лаяўся ў слонімскім маршрутным аўтобусе. Але бацюшка адказвае, што ў яго ў тых часы была і асабістая машына, і службовая, ды яшчэ два шафёры, таму ён аўтобусам не карыстаўся.

Падсумуўваючы, І.Спасюк сказаў: царква ў съвядомасці людзей усё болей ператвараеца ва ўстанову. Хаця пры любой уладзе служэцьнне павінна быць пакутніцтвам. Хрыста таксама называлі ілжепастырам. Хаця ягоны — І.Спасюка — пакуты, канечне, — непараўнальная. Але съвятар, каб даказаць, што яго абылігалі, мусіў звязніцца з съвєцкім судом.

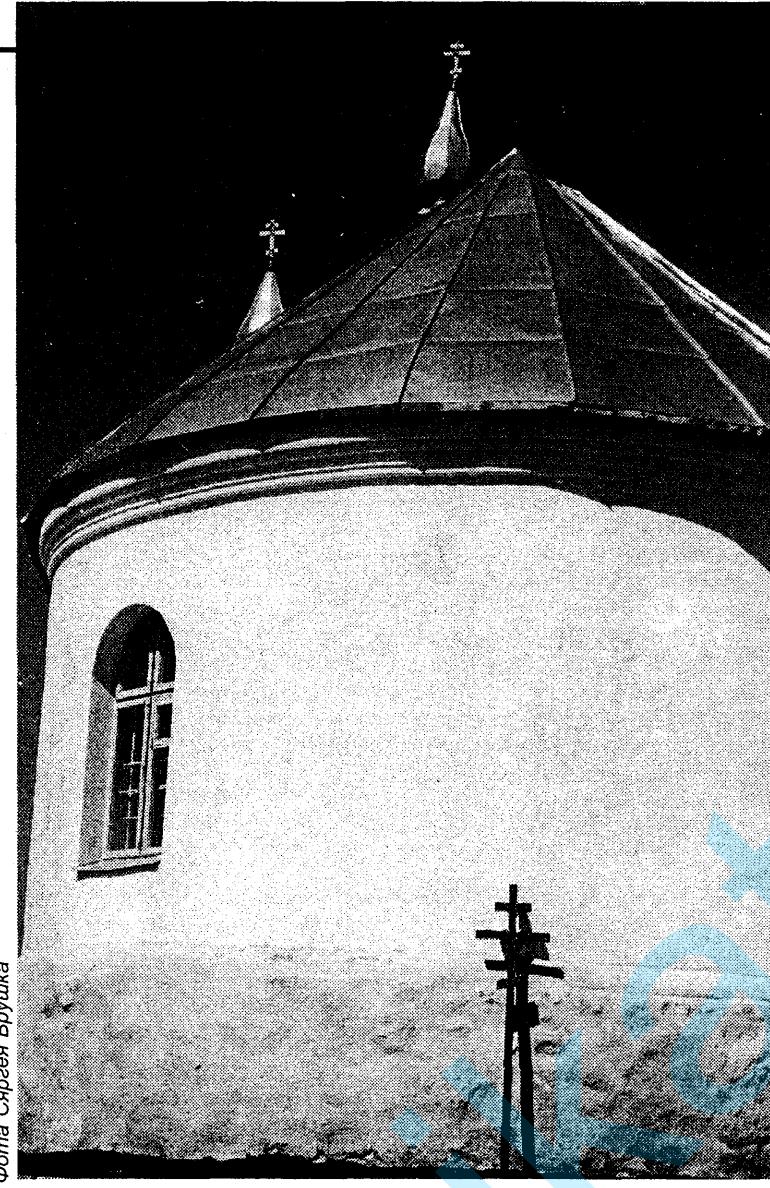
В.Шчукін (прадстаўнік Спасюка ў судзе):

— Спадзяўляюся, што высокая пасада адказчыка не засмущае суд. Крымінальная справа спынена, нічога не даказана. Што да дробнага хуліганства ў 94-м годзе, нават калі б яно й было, дык праз год паводле закону яно кануцца. Прыйчым у газэтным артыкуле пісалася пра яго як пра съвятара, хаця ў 94-м годзе Спасюк ім яшчэ ня быў.

М.Аксаміт:

— У суседнім Ваўкавыску чатыры съвятары, а на могілках падарку, якія наўёў на вясковых могілках у сябре айцец Іван, няма.

Іншакаў звязніцца з храмам, і гэта ж яму і пашкодзіла. Сутнасць канфлікту ў тым, што Спасюк пропанаваў епархіяльной управе зыніці тарыфы на царкоўныя паслугі, паколькі людзі на

Фота Сяргея Брушка

АБЫЯКАВАСЬЦЬ ФЭМІДЫ

Два тыдні таму мы пісалі пра пачатак працэсу па спазыску айца Івана Спасюка да япіскапа Гарадзенскага Арцёмія. Цяпер працэс скончыўся. Вось амаль стэнаграма з гэтага суду.

вёсцы зусім зьбяднелі. Гэта было ўспрынята як бунт. Ён напрасіў вызваліцца прыход ад узносаў у япархію, каб пабудаваць царкву. Адмовіўся пералічаць гроши ў Годніну.

У Ваўкавыску, дзе я жыву, грошы на царкву пачалі зьбірацца ў 1986 годзе. Прадпрыемствы ў нас быў багатыя, грошы сабралі вялікія, але царква дагэтуль не пабудаваная — і ніякай справаўздачы. Калі быў «паўлаўскі» аўмен 50-ци і 100-рублёўных купюраў, мясцовыя съвятары прынёс чамадан грошей — 64 тысячи рублёў — і ня здолеў патлумачыць камісіі паходжанье гэтых грошай. У 91-м прыходжане звязніцца да Філарэта, каб была распачата крымінальная справа. Але ён прыехаў і дазволіў будаваць царкву ў іншым месцы.

А той съвятар трапіў у сакратарыю ды япіскапа, і ягоны подпіс стаіць пад рапартам супраць Спасюка.

Спонсар гроши даў на канк

рэтную царкву, а ў Спасюка патрабавалі іх аддаць у япархію. Крымінальная справа была распачата па факце недахопу грошай. І ў рэвізійную камісію ўлучылі касіра Лізунову, каб яна сама сябре правярала. Гэта сацыяльны заказ. Мэта — зынічыцца Спасюка. Лізунова працавала бугальтарам, і агульны сход калгаснікаў запатрабаваў прыбраць яе з бугальтэрыі. Прыйхаджане — супраць яе. Тады яна пажадала стаць касіркай у новым прыходзе. Аканчалася, што нельга, вазьміце тады мужа, — просіць. Дарэчы, бацюшка жыве ў вайсковым гардку ў трохпакаёвай непрыватизаванай кватры, а яна будзе катэдж...

Япіскап усьведмляе віну, інакш сам быў прыйшоў у суд. Але ён паслаў замест сябре прафэсара. А каб мей рацию, яна стаў бы шукаць абарону, — падсумаваў М.Аксаміт.

Г.Бараноўская пачала тлумачыць суду ўсякія філялягічныя тонасці, аналізуя публікацию супраць Спасюка ў «Гродненскіх епархиальных ведомостях». Каб пераканаць, што ўсё ў

І.Спасюк не ўстрыймаўся ад рэплікі:

— Маскоўскі патрыярхат, між іншым, не признае Беларускую аўтакефальнай, але паперы вось выкарыстоўваюць, калі трэба.

М.Сільчанка:

— Вы не малгі нават разбирацца, каму падаваць спазыс — разылковаму раҳунку, які на блянку быў? Скажыце дзеяк, што мы яшчэ на суд хадзілі. Вы забыліся ў трох соснах.

І.Спасюк:

— Я паведаміў япіскапу, што з 12 сакавіка 1999 г. знаходжуся пад юрысдикцыяй Беларускай народнай праваслаўнай царквы, а не аўтакефальнай. А што не признае, дык у съвешце многа такіх цэрквяў. РПЦ не признае, напрыклад, расейскай замежнай...

М.Аксаміт:

— Наконт трох соснаў. Віна ёсьць і ваша. Раз у залі прадстаўнік епархіяльной управы, значыцца, ён мей права тут знаходзіцца і яе прадстаўляць.

В.Шчукін:

— Тут не царкоўны суд, каб аблікароўваць, якая царква правильная. Спасюк вымушаны быў звязніцца да Рыжага. Гэта царква, тут у адзінку нельга. Што да прафэсараў, дык у мене трапятання перад імі няма. Вось заключэнне экспертаў наконт таго, каб адмовіць прыходу Спасюка ў рэгістрацыі. Там прафэсары і дацэнты падпісаліся. І што яны пішуць, на што спасылаюцца? Адмовіць — на падставе разыходжаніні паміж расейскай царкоўнай і беларускай. Гэта — унутраныя пытанні веры. Значыцца, яны ўмешваюцца ў царкоўныя справы. А наконт зыніцца Спасюка, дык траба зайдыць памятаць аб прэзумпцыі пачынаючы, калі даказаць ня можаце...

Пра галоўнае ж мала што казаці.

Суддзя, уважліва выслухаў ўсе доказы, пакінуў залю. Хвілінаў праз 15 ён вярнуўся і ўрачыста паведаміў: у прыходе Спасюка адносна абрэзы гонару і годнасці — адмовіць.

— Праўды няма! — не ўстрыймалася адназаўдзіцца на судзе.

Кіраваны журналісцкай цікайнасцю, я зазірнуў на стол судзьдзі, які пэрыядычна разглядаў штосьці перад сабой. На стalle, які мае борцік, стаяў стары савецкі дынамік з абарванымі дратамі (можа, для сэлектарнай сувязі?), на якім была чырвоная прыліпка з надпісам «СТОП СНД».

Сяргей Астрагаў

Гадавыя стыпэндыі на навучанье ў Польшчы

Навучальны год 2000/2001

4 | ЛЮСТРА ДЗЁН

Наша Ніва [13] 27.03.2000

спорт

ЛІТОЎСКАЯ РУКА

Пару гадоў таму беларуская моладзевая зборная па баскетболе выйграва чэмпіянат Эўропы. Усім здавалася, што вось ён — зорны час беларускага баскету. Беларусь праста ашалела ад думкі, што мы неўзабаве будзем размазваць па пляцоўцы розныя там *dream team*-ы. Але ўсё павярнулася зусім на тым бокам.

...Калі Беларусь ганебна прайгравала ў менскім Палацы спорту эстонскай зборнай з рэзультатам 15 ачкоў, тамтая перамога на першынстве Эўропы здавалася сном. Калі беларусы выходзілі на пляцоўку перад хатнімі супернікамі, некаторым заўсятарам здавалася, што перад гульняй беларускія джорданы не адныя стукі кібласілі слынныя беларускі напой «Крыжачок». І сапраўды, якія там перамогі, калі пад час гульні беларусы толькі і рабілі, што бралі тайм-аўты ды жлукцілі вадзічку. Сушнячок...

У зборнай трэ было нешта мяняць. Гэта разумелі ўсе. Але нікто не разумеў, што ды як мяняць. Зъмена спартовых майткоў, відавочна, ні да чага не прывяла б. Тому «шышкі» айчыннага баскетболу, памагаваўшы, прыдумалі — стварыць базу для нацыянальнай дружыны. Гэта базай павінен быў стаць наш беларускі

чэмпіён — «Горадня-93». Але адразу ж агаліўся іншы трабл: прыстойная каманда, каб расьці, мусіць гуляць у прыстойным турніры. Чэмпіянат Беларусі, прыўсёй яго сіле, ня можа ѹ бізка насыць гордае найменыне «прыстойны турнір». Заставалася адзінае выйсьце — паўночнае ўрапейская баскетбольная ліга.

Прашчаміцца ў гэтыя салідныя спаборніцтвы — залатая мара нашых флагманаў, бо, акрамя моцных супернікаў, арганізаторы забясьпечваюць клубы баблом на пераезды ды хаўчыкам. Халіва вабіць рускую душу... Толькі вось да апошняга часу ў лізе адмахваліся ад дэлегацый ўз Беларусі.

І не съвяціла б нашай камандзе нікак ПЭБЛ, калі б не знайшоўся добры жмудзін — камісія нарлігі Шарунас Марчулёніс. Зрабіўшы колькі візытаў на Гарадзеншчыну, Шарунас зазначыў, што тамтэйшы Лядовы палац — ідэальнае месца для правядзення матчаў ПЭБЛу (праўда, спачатку трэзакупіць спэціакрыцьцё, бо не гуляць жа на лёдзе). А пасля прагучала радасная для нас фраза: «Каманда зь Беларусі стала рэальнымі кандыдатам на ўступленне ў лігу». Дык во, Горадню незадавамо будуть па «эўраспорце» паказваць.

Богусь Біятланін

Б Т В А Ч Ы М А Б Е Л А Р У С А

СУВОРЫЯ БУДНІ

Надыход юбілею беларускага паэта Францішка Багушэвіча БТ сустрэла паказам старога савецкага фільма пра расейскага генерал-ісімуса Суворава. Пра захоп «Польшчы». А потым Сувораў выказвае жаданыне паехаць адпачыць у нейкае «Кобрино». А Багушэвіча адзначылі съціплым выпускам «Роднага слова». На 20 хвіліна.

На дзіве, што галоўнай падзеяй для БТ на тымы тыдні стала «міна», якую нібыта падклалі на Макаёнка, 9 у аўтарак. Калі браць палітычную вэрсю, дык акцыя з аднаго боку ўдалая — усе супрацоўнікі БТ апынуліся на вуліцы ды лішні раз задумаліся, дзе яны працуяць. З другога боку — на вельмі плённая: вяшчаныне не перарывалася (бо ёсьць жа ў комплексе на Камуністычнай, 6). Вось

Арцём Лук'яновіч

толькі праверылі, што «мінаўня» нешта захутка, менш як за дзве гадзіны. А там жа 17 паверху плюс 4 паверхі тэхнічнага комплексу. Но, міна ўсё ж недзе засталася ляжаць?

У сувязі з гэтым узгадваецца адна троху падобная гісторыя. Неяк на БТ увесь час тэлефанаваў адзін вельмі незадаволены глядач ды абураўся якасьцю ды зъместам перадачы. Званіў, праўда, на нумар, які найчасціцей бачыў на экране — у рэкламную службу. Тамтэйшым жанчынам надакучыла адказваць за ўсіх, яны паскардзіліся свайму кіраўніку, а той — у КГБ. У выніку «няўдзячнага» гледача вылічылі ды засадзілі на 15 сутак. Каб адпачыць ад нялюбага тэлебачання. Усё слушна: «Не падабаецца — не глядзі!».

Арцём Лук'яновіч

Прыватны Віні-Пуха

«ЖЫЦЬЦЕ ЖУКОУ», «МЕЧ У КАМЕНІ», «БАЛТО», «АЛІСА У КРАІНЕ ЦУДАЎ», «ПРЫГАЖУНЯ У СОННЫМ ЛЕСЕ» — мультыплікацыйныя фільмы, дубляваныя па-беларуску акторамі вядучых менскіх тэатраў.

«АЗБУКА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ», «ЕХАУ КА-ЗАЧНИК БАЙ», «ЦІК-ТАК ХОДЗІКІ», «БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ КАЗКІ», «СТОЙКІ АЛАВЯННЫ САЛДАЦІК + КАЛІФ-

БУСЕЛ» — аўдыйкасці з запісамі казак, калыханак, песьняў для маленьких беларусаў.

Цяпер і ў Віцебску: вул. Гоголя 14, крама «Сучаснік»

Кошт відэакасці — 2 000 руб., кошт аўдыйкасці — 600 руб.

Звязртайцца на тэл.: 8 (017) 228-45-88.

Касці можна замовіць, пералічыўшы гроши звычайнім паштовым пераказам на рахунак ЗАТ «Сотвар», пр. 301200000195 ф-л №506 ОАО СБ «Беларусбанк», г. Мінск код 809. У графе «Для пісьмовага паведамлення» напішице, якую касці вы замаўляеце.

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

У Плешчаніцах
і ў «Дзе-Я?»

У Плешчаніцах прайшоў вечар памяці земляка, кіраўніка менскага тэатру «Дзе-Я?» Міколы Трухана, які памёр год таму ад разрыву сэрца на фэстывалі «Маладэчанская сакавіца». З 28 па 31 сакавіка тэатар «Дзе-Я?» апошні раз пакажа спектаклі, якія паставіў Трухан: «Круці...» і «Здань» паводле п'есаў Францішка Аляксандровіча, «Імжу» паводле Янаша Кофты і «Здань» паводле Шэкспіра. Новы дырэктар вырашыў, што п'есы непрыбытовыя і трэба іх здымак.

Бокс

Беларуская асацыяцыя прафесійнага спорту прадстаўляе міжнародны юнацкі турнір па боксу з удзелам камандаў Беларусі, Расеі, Украіны, Прыбалтыкі, Малдовы, Ізраілю. Біцца будуть у Рэспубліканскім інстытуце прафесійнай адукцыі (Ваўшасава 23) 27—30 сакавіка, пачынаючы з 12-й гадзіны.

Мова, мода і свабода

У Доме дружбы праходзіць выставка французскай моды. На ёй можна пабачыць апошнія мадэлі славутых кутур'е, а таксама малянкі беларускіх дзяячей на тэму «Мода ў XXI стагодзіньдзі». Адмыслова на адкрыццё выставы з Паўрыжу прыяўляў пасол Францыі Бэрнар Фас'е. «Бяз моды няма і мовы», — сказаў ён на адкрыцці. На той самай выставе прадстаўленыя выказваныні 40 французскіх кутур'е пра свабоду. Выставка чынна да 30 сакавіка.

Фота-момант

«Фатаграфія вырашальнага моманту: беларускі варыянт» — такую назну мае выставка 11 фота-рэпартэраў і мастакоў, якія адчыніліся ў галерэі візуальных мастацтваў «Nova». Аўтараў яднае пошук «вырашальнага моманту» ў жыцці асобнага чалавека

або ў грамадзкіх падзеях, у тым ліку ў маніфэстациях дэмакратичнай апазыцыі. Усе фотадзімкі чорна-белыя.

English Cinema

У кінатэатры «Піянэр» сёньня пачніца рэтраспектыва ангельскага сюрэралізму пад агульнім назовам «Каралі і блазны». 27 сакавіка — «Сабры Пітэра» Кенета Брана. 28-га — «Анёл» Ніла Джордана. 29-га — «Рычард III» Рычарда Лонкрайна. 30-га — «Мая прыгожая праўльня» Стывона Фрырза (на ангельскай). 31-га — «Люстэркавая скура» Філіпа Рыдлі. Пачатак усіх стужак а 19-й. Бясплатна.

Данута

У пятніцу 31 сакавіка а 18-й у тэатральнай залі Чырвонага касцёла адбудзеца сустрэча з паэтай Данутай Бічэль-Загнетавай.

Беларуска з Украіны

31 сакавіка ў Саюзе кампазітараў (пл. Свабоды 5) а 18-й адбудзеца творчая сустрэча з маладой беларускай паэтай Інай Снарскай з Палавы, што ва Украіне. У сустрэчы ўдзельнічае Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Ніл Глєвіч, Вольга Іпатава. Сыпяваяць Валянціна Каarelікава ды Якаў Навуменка, а дзіцячы ансамбль «Дударыкі» абліча наладзіць імпэтныя скокі-граінне. Завадатар рандэву — Яўген Лепка.

Шлях самурая

«Здаралася, адсечаная галава адлятала далёка. Таму лічылі, што лепш пакінуць крыху скуры, каб галава павіслала на ёй і не пакацілася ў бок афіцыйных асабаў. Але ў цяперашні час лічыць, што лепш адсякчы галаву цалкам». Гэта невялічкая цытата з кніга Ямамата Цуматома «Хакатурэ. Кніга самурая» можа наўпраст стацца эпіграфам да фільму Такэши Кітана «Шлях самурая», які прэзентуець 28 сакавіка ў сінэматэцы бібліятэкі Янкі Купалы (па-

18-й). Пачатак а 18-й, уваход вольны.

Mіс Беларусі 2000

У Менску абраюць прыгажунью — 28 сакавіка а 19-й у памішканыні Тэатру музкамедыі распачніца нацыянальны конкурс «Mіс Беларусі 2000». 14 дзяйўчат будуть красавацца ў вечаровых, маладэчовых, купальных ды нацыянальных (сапраўдных, з музэяў) строях. Калі арганізаторы дамовіцца з «Мілавіцай», дык красуні прафесійнай структуре наўват фірмовую беларускую бялізну. Вызначыць Mіс Беларусі надзвычай кампетэнтнае журы, у склад якога ўваходзяць галоўны рэдактар «Советскай Беларуссі» Павал Якубовіч ды галоўны бэзэсэмавец краіны Ўсевалад Янчэўскі.

Крыўя

28 красавіка Беларускі Калегіум, што месціцца ў Купалаўскай бібліятэцы, ладзіць прэзентацыю новага нумара часопіса «Крыўя» з удзелам С. Санькі і Т. Кашкевіча. Пачатак у 18.30.

Вечарына Марацкіна

Беларускі паэтычны тэатар «Зынч» запрашае на творчую вечарыну мастака Аляксандра Марацкіна. Албудзеца імпрэза 30 сакавіка а 18-й у тэатральнай залі Чырвонага касцёла. Вас чакае адкрыццё мастацкай выставы, урэвак са спектаклю «Выгнанне ў раі», літаратурна-пээтичныя творы Аляксандра Марацкіна ў выкананні самога аўтара, выступы паэтаў, бардаў, музыкаў, мастакоў. Алеся Кудрыцкі, Юрэс Барысевич

ка!. У выніку з органаў патэлевізіі здадзены аўтарскімі кадрамі дырэктуру ДК, і той забараніў канцэрт.

Гэта ўжо трэці выпадак, калі выступленыне Касі Камоцкай у горадзе на Дняпры забараняюць. А калі адзін яе канцэрт усё ж прайшоў, дырэктар кінатэатру, дзе гэта адбывалася, страціў працу. Ня любіць вэртыкаль беларускага рэспубліканскага касцёла.

Сымон Глазштайн, Магілёў

ВЭРТЫКАЛЬ і РОК

У чарговы раз канцэрт беларускіх рок-гуртоў у Магілёве не адбыўся. Іншою прычынай падтрымкі была адсутніця ў галерэі візуальных мастацтваў «Nova». Запрасілі «Новыя Неба», «Плято» і «Зынч». Рэклама была добрая, і да ДК швейнікаў, дзе меркаваўся быць канцэрт,

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

Новыя хвалі ад 26 сакавіка 2000 году

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7295, 9610 11725 15565	41 31 25 19	22		

У Рәсей ўчора адбыліся дэмакратычныя прэзыдэнскія выбары. Ішлі яны ва ўмовах няспыннай вайны ў Чачэй і шавіністичнай гістэрэй ў сродках масавай інфармацыі. Паводле папярэдніх звестак, перамог наступнік, вызначаны Барысам Ельцыным, — Уладзімер Пуцін. Ён сабраў трохі больш за 50% галасоў. На другім лесцы — камуніст Генадзь Зюганава з 30%, на трэцім — дэмакрат Р. Яўлінскі — 6%.

САЛІДАРНАСЦЬ

Кіраўнікі парламентаў краінаў Цэнтральнай Эўропы — Альбанія, Аўстрый, Боснія і Герцагавіна, Грэцыя, Чэскай Рэспублікі, Вугоршчыны, Італіі, Македоніі, Малдовы, Польшчы, Румыніі, Славаччыны, Украіны, якія бяруць удзел у канферэнцыі “Цэнтральна-аўрапейская ініцыятыва”, што адбываецца ў Варшаве, выступілі з заявай з нагоды падзеяў у Беларусі 25 сакавіка. У заяве выказваецца падтрымка дзеянням дэмакратычных сілаў Беларусі ў іх барадьбе за незалежнасць сваёй краіны. Кіраўнікі парламентаў краі-

наў Цэнтральнай Эўропы асудзілі беларускія ўлады за парушэнні правоў чалавека і выкасалі салідарнасць з тымі сіламі, якія спрабуюць вярнуць Беларусь на шлях дэмакратычнага раззвіцця і робяць усе, каб Беларусь уступіла ў цывілізацыйную эўрапейскую супольнасць. Эўрапейскія палітыкі ў заяве жадаюць беларускаму народу асансаваныне сваёй адказнасці за будучыню сваёй дзяржавы і посьпеху ў пабудове адкрылага дэмакратычнага грамадзства.

А.К.

Расея паспрабавала быць дэмакратычнай. Атрымалася кепска. Цяпер і “свабодныя” расейскія журналісты вымушаныя славасловіць сваіх цароў і баяраў. І ня зможа Расея існаваць у дэмакратычным стане, пакуль з галаваў яе насельнікі ня вывітыцца дух імпэрскасці. Гаворка тутня ѹдзе пра Пуцін-Зюганавых ці іншых стырнавых. Гаворка пра расеца звычайнага, шараговага.

Людзі Рәсей самі сабою ўжо й ня здолыны заўважаць ступень гэтай сваёй хваробы. А чалавеку з боку яна кідаецца ў очы амаль ці не пры кожным кантакце з расейцам. Вось багатая газета “Новыя известнікі” падаравала малым беларускам зчачэнскіх уцекачоў адпачынак на Чорным моры. Рассаджваюць у аўтобусы і абураюцца: “Гэта ж треба! Ніводзін з дзяяцей ня ведае расейскай мовы!” На думку прадстаўнікоў даволі прагрэсіўнай газеты, шасцігадовая чачэнскае дзіця абавязана ведаць расейскую мову.

Вось вядомы пісьменнік-гумарыст М. Задорнаў, гастралючы ў Менску, завітаў у “Макдональдз” падслікавацца і ўбачыў там на цэнніку слова “чызбургер”, натуральна напісане з беларускім “Ы”. Але чалавеку не прыйшло да

галавы, што слова можа быць напісаны не па-расейску. І цяпер ці не на кожным з сваіх выступленнях ён съмлечца з таго, як беларусы ня ўмеець пісаць: ха-ха, “Чызбургер”.

Або расейскі радыёжурналіст распавядае пра съвяткаваныне камуністамі дня нараджэння Леніна. Перадаючы слова Зюганава, журналіст хоча выказаць сваю нязгоду з імі. І нагадвае слухачам пра тое, як Ленін гандляваў “искенно рускімі землямі”, падпісваючы “Брестскій мир”. Журналісту ѹ няўцім, што ёсьць Беларусь, якой і гандлявалі. У маштабах вялікай Рәсей яму няма спрэчкі да пачуццяў нейкіх там беларусаў, як і чачэнцаў ці ўдмуртаў.

Больш за тое, нават гэтыя пачуцці расеец трактуе на прыемны для сябе лад, яму хочацца, каб усе гэтыя “малыя народы”, на чых землях ён пануе, былі ўдзячныя яму. І ствараеца чарговы міт — пра дабрачыннасць заваўніцкай дзейнасці Рәсей, пра тое, што народы толькі і чакалі “выратавальнага” прышысьця расейскіх войскай і сустракалі Ермака, Суворава і г.д. хлебам-солью з мокрымі ад ўдзячнасці вачымі. Што, абласканыя Рәсей, яны хутка развязлі сваю куль-

туру, прамысловасць, народную гаспадарку, мастацтва. Маўляў, без Рәсей нічога гэлага не было бы. Было б ці не было — ня будзем спрачацца. Але ж як адпацилі за «вызваленіе» калянізованыя народы! Якуцкая золата і алмазы, чачэнская нафта, крымская ўзбярэжжы, карэльскія лясы, чукоцкія цюлені і каляровыя мяталы, мардоўскі мёд, эвенкійская пушніна — усё гэта зынікала ў чэрэве Рәсей, пераважна за адну плату — гарэлку. А хто сумняваўся ѹ шподрасці вызваліцеляў, дэпартавалі — як крымскіх татараў, карача-еўцаў, чаркесаў, балкарцаў, інгушоў, чачэнцаў... Што мы ведаем пра чукчашаў, акрамя зыніважлівых показак? Магчыма, уздычныя Рәсей карэла-фіны? Ці іжорцы? Ці нанайцы? Ці вэпсы, якіх засталося ня болей за сотню і якія так і не змаглі пад апякунствам Рәсей стварыцца сваёй пісьмовасці?

Зъвесткі перапісай: у 1929 годзе на асбягах Рәсейскай фэдэрэцыі жыла 191 народнасць, у 1979 годзе іх было ўжо 132. Уздычныя Рәсей народы сыходзяць у нябыт. Заставацца няўдзічныя. Яны хочуць волі. І яны яе здабудуць. Наступны перапіс — у наступным годзе.

Міхась Булавацкі, Магілёў

ЭСТОНСКІ ДОСЬВЕД

вава аўтаномія, але далейшыя падзеі павярнулі хаду гісторыі ў бок, спрыяльны для авбяшчэннія дзяржаўнае незалежнасці. На той час у Земскай Радзе блізу дзяржаваў трацінаў дэпутатаў было за вольнасць. Рэшта заставалася на пазыцыях краёвай аўтаноміі. У тым сама часе вызначыліся дзівие партыі. Адна — прагматычная на чале з будучым эстонскім прэзыдэнтам Канстанцінам Пэтсам, што выступала за роўныя і добрасу-седзкія дачыненіні з усімі краінамі, у тым і з Рәсей, другая — група інтэлектуалаў на чале з Яном Тэнісонам, што мела цэнтар у Тарту, і гэта зразумела, бо там месьціца ўніверсітэт. Урэшце 24 лютага 1918 году была абвешчаная незалежная дэмакратычная Эстонская Рэспубліка. Ужо на наступны дзень па авбяшчэнні дзяржаўнае незалежнасці, 25 лютага 1918 году, нямецкія войскі ўварваліся ў Эстонію і акупавалі большую частку краіны. Рэжым гэтых трываў да 11 лістапада, калі немцы сышлі ѹ на чале Часовага ўраду Эстоніі стаў згаданы вышэй Канстанцін Пэтс. Да 1920 году доўжылася вайна, у якой Эстонія даўдзілася змагацца на двух франтах: з аднога боку адвібаць жаўнеру нямецкага Ляндсверу, а з іншага — чырвонаармейскія палкі. Канец гэтаму процістаянню быў пакладзены ў вырашальнай бітве ля латыскага гораду Цэсіс, дзе эстонска-финскіе войска разбілі савецкае і вызвалілі толькі Эстонію, але ў Рыгу. 2 лютага 1920 году была падпісаная мірная ўмова між Эстоніяй і Рәсей, якая дагэтуль з нашага боку ўважаецца за адзіны дакумент, што рэгулюе дачыненіні між нашымі краінамі. Расея не прызнае таго падпісанага ейнімі рэпрэзэнтантамі дакументу, як і ўсталяванай у 1920 годзе між Эстоніяй і Рәсей

нія дзяржаўнае мяжы, адно толькі памежная лінія з контролльнымі пунктамі. А частка тэрыторыяў, што ў 1920—40 гадах уваходзілі ў склад Эстоніі, цяпер кантраціруюцца Расеяй.

«НН»: Ці былі гэтыя абшары эстонскія паводле этнічнага складу ў 1920 годзе?

Я.В.: У памежных раёнах Пскоўшчыны дагэтуль жывуць эстонцы, хоць чым далей ад граніцы, тым іх меней. Яны, безумоўна, малі б перасяліцца ў Эстонію, але, самі разумеецца, яны маюць там сваю гаспадарку, ды пераважна гэта старыя людзі...

«НН»: У Эстоніі, гэтаксама як і ў шмат якіх краінах Эўропы, пры канцы 1930-х быў усталяваны дыктатарскі рэжым...

Я.В.: Па авбяшчэнні незалежнасці Эстонія сталася парялімэнцкай рэспублікай, на чале ўрада стаў Канстанцін Пэтс, які ў 1937 годзе ўзведзіўся дзяржаўнікі дзяржаўнікамі пераварот і авесісці ў краіне прэзыдэнтам рэспубліку. Паводле новае Канстытуцыі быў створаны дзяржвохалатны парялімэнт, а Пэтс абраны на прэзыдэнта. Перад інкарпарацыяй краіны ў склад СССР узровень жыцця ў Эстоніі быў адзін з найвышэйших у Эўропе, нават у нечым лепшыя за фінскі. 23 жніўня быў падпісаны фатальны для нас Пакт Молатава-Рыбэнтropa, а пад цікам Масквы 28 верасня 1939 году быў заключаны Пакт аб узаемадапамозе між Эстоніяй і СССР, паводле якога ў краіне ствараліся савецкія вайсковыя базы і ўводзіўся 25-тысячны вайсковы кантынгент. 16 чэрвеня 1940 году СССР выстаўляе ўльтыматум, а наступным днём мяжу пераходзіцца 100-тысячнае савецкае войска, што давяршае працэс анексіі. Далей ўсе рабіліся паводле стандартнага сценару. Варта адметыць, што ў 1940 годзе ў Камуністычнай

партиі Эстоніі было 130 сябраў.

17 чэрвеня на загад Жданава на пляцы Волі ў Таліне адбылася демонстрацыя камуністу, якія, паводле съведчаніні, усе размаўлялі па-расейску ѹ былі апрануты ў вайскове. На “просьбы працоўных” Канстанцін Пэтс пайшоў у адстаўку, і ўладу захапілі камуністы. Неўзабаве ў ліпені 1940 году прыйшла першая хваль арыштуй: уся эстонская эліта разам з прэзыдэнтам была вывезеная на ўсход.

Інкарпарацыі Эстоніі ў склад СССР не прызнала амаль ніводная з найбуйнейшых краін съвету. 14 чэрвеня 1941 году дзесяць тысячай эстонцаў былі высланыя ў Сібір. Гэта вельмі шмат з увагі на паўтарамільённае насельніцтва краіны ў 1940 годзе. Столікі ж людзей і зараз жыве, але тады з іх 96% былі эстонцамі, а цяпер толькі 65% (у 1989 годзе — 61%). Да страты другое сусьветнае вайны пры канцы 1944 году дадаліся другая дэпартызація дваццацёх тысячай чалавек у вядомым кірунку і міграцыя замежных грамадзян у Эстонію (маюцца на ўвесь грамадзянне Савецкага Саюзу — В.М.).

«НН»: Як адбывалася аднаўленыя рэальнай незалежнай эстонскай дзяржавы?

Я.В.: 16 лістапада 1989 году парялімэнт ухваліў Дэкларацыю аб дзяржаўным суверэнітэце Эстоніі. Але нават тады нікто ня мог падумаць пра выхад з СССР — гэта было нерэальна. Сытуацыя нагадвала 1917 год — нас задаволіла б і шырэйшая аўтаномія, нават я верылася, што неўзабаве Эстонія зноўкую станеца вольная. Эстонія другога разу атрымала незалежнасць дзякуючы спрыяльному гістарычному акалічнасцям. Хоць звойды за незалежнасць ішло змаганьне: апошні “лясны брат” быў скопле-

ны ў 1974 годзе, але задоўга да ягона гарышту партызанскі рух быў задушаны. 20 жніўня 1991 году Найвышэйшая Рада Эстоніі абвясціла аб аднаўленні дзяржаўнае незалежнасці. 28 чэрвеня 1992 году было адноўлене дзесянне Канстытуцыі 1937 году, адначасова адбыліся выбары ў Дзяржаўны сход і прэзыдэнта. Мы першыя ажыццяўлі грашовую реформу. У 1993 годзе былі абраны мескі ўоласціўцы Рады, Эстонія сталася сібрам Рады Эўропы, а налета ўлучылася ў праграму NATO “Партнэрства дзеля міру”. Гэткі наш шлях у Эўропу.

«НН»: А якім Вы бачыце беларускі шлях у Эўропу, якія Вашы ўяўленьні пра Беларусь?

Я.В.: У вас ёсьць чалавек, пра якога заўжды прыемны пісаць журналістам, таму ўвага да вашае краіны ёсьць і ў Эстоніі. Але ў Эстоніі мала ведаюць пра самую Беларусь. Хоць у нас жыве пад 20 000 беларусаў, злучаных у пять грамадзян, злучаных у пять грамадзян, што цяпер стварылі асацыяцыю.

Палітычна становішча краіны залежыць ад ейных паводзін. Каб быць у Эўропе, краіна мае гуляць паводле правілаў Эўропы. Беларусь не прымае гэтых правілаў, у выніку — уваходзіць у Эўрапаўзію, ці, як нехта сказаў, у Азія-еўпу. Цяпер відно, што будучыня Беларусі шмат у чым залежыць ад падзеяў у Рәсей.

«НН»: Ці насамроч гэткае вострае цяпер пытанье “расейскамоўных” у Эстоніі ёй пільнаванне іхніх свабодаў і правоў?

Я.В.: Вялікая доля “расейскамоўных” не азначае наяўнасці ў нас значае “пятае калёны”. 20% неэстонцаў хочуць эміграваць з краіны, але з іх толькі 3% — на ўсход. Гэткім чынам, я можна казаць аб жаданні “расейскамоўных” вярнуцца ў Рәсей ці аднавіць колішні лад. Яны яшчэ болей імкнущы ў Эўропу, а праз гэта гатовыя на ўсё. У тым сама часе інтэграцыя Эстоніі, як і кожнай іншай краіне, у новы звяз, гэтым разам эўрапейскі, мае і адмоўны бок — страту плюнае часткі сувэрэнітэту.

Падрыхтаваў Віктар Мухін

6 ТЭМА

КАНЕЦ ІЛЮЗІЯУ

Праця са старонкі 1.

Гэта была дакладна прадумана і загадзя сплняваная дэмансстрацыя сілы і жорсткасці рэжыму. Натоўп расыякамі і рассоўвалі вельмі прафесійна. Суботнія размовы Пуціна з Лукашэнкам паказвае, што замовіць такую дэмансстрацыю сілы магла й Масква напярэдадні выбараў.

Усяго колькасць тых, хто з розных бакоў спрабаваў прабіцца на пл. Якуба Коласа, можна ацаніць у 12—15 тысячай чалавек. У адных людзей засталося пачуццё горычы і бясцільля. Яны ня ведалі, што рабіць у сітуацыі жорсткага разгону. У другіх наадварот стварылася ўражанье, што на гэтым Дні Незалежнасці ўлады пацярпелі поўную паразу. Съвет пабачыў, што робіцца ў Беларусі. Што да ўдзельнікаў, дык затрыманы ўжо никога не паложаюць: «улады бяспечныя, таму і рабяць гістэрыкі».

«Многія цешыліся ілюзіямі, што ўсё будзе гэтак праста, што дастаткова, каб 100 тысячай выйшлі на плошчу, і рэжым адразу пахісьнецца. Сённяня канец ілюзіі. Патрэбныя глыбейшыя змены ў грамадстве і культуры», — кажа мавазнаўца Юрась Бушлякоў.

Кіраўнік Беларускай Асацыяцыі Журналістаў Жанна Літвіна назвала тое, што адбывалася на сіята, «беспрэцэнтным хамствам у дачыненіі да журналістаў і абвяшчэннем вайны прэсе». Былі затрыманыя журналісты Радыё «Свабода», France Press, AP, «Нашай Свабоды», «Кур'ер», «Белавескай пушчы», «Рабочага», «Згоды», «Права на волю», «Белорусской Деловой Газеты», ОРТ, НТВ, РТР, ТВЦ, ИТАР-ТАСС. У журналістаў білі камэры, дыктофоны, акуляры. Былі затрыманыя журналісты і аўтары нашай газеты Славамір Адамовіч, Тацяна Сынітко, Аляксей Шыдлоўскі, Аляксей Фралоў (разам з маці), Вадзім Болбас, Мікола Яўмененка, Паўліна Сыцапаненка. У рэпарцёра Радыё «Свабода» Валера Каліноўскага не пабачылі мабільная тэлефон, і такім чынам у суботу адбыўся ўнікальны рэпартаж з месца інтэрнаванья — часткі ўнутраных войскаў на вул. Маякоўскага. Журналіст ня толькі перадаў свой рэпартаж, але і ўзяў інтэрвю ў інтэрнаванага тамсама Анатоля Лябедзкія.

Нягледзячы на дыпляматычны імунітэт, былі затрыманыя на пару гадзінаў дэпутат польскага Сойму Мар'юш Каміньскі і яшчэ

пяць грамадзянаў Польшчы, а таксама супрацоўнік місіі АБСЭ Крыстафэр Паніка. Дакладчык Рады Эўропы на Беларусі Вольфганг Бэрэндт заявіў у інтэрвю Радыё Свабода, што не ўз'яле сабе, якія свабодныя і дэмакратычныя выбары могуць адбыцца ў сітуацыі такіх рэпресіяў, «калі тое, пра што паведамляеца, праўда», дааду ён — відавочна ня могуць даць веры, што рэпресіі такога маштабу могуць быць развязаны ў Менску на вачах у міжнародных назіральнікаў. Даень Волі стаў канцом надзеі на дэмакратычную эвалюцыю рэжыму.

У вайсковай частцы на вул. Грушайскай у суботу апынуліся каля 65 чалавек. Каля 100 чалавек былі завезены ў спэцразмерковальня на вул. Акрецыціна. У Савецкім РАУС было каля 100 чалавек.

Пад 200 затрыманых былі дастаўлены ў частку ўнутраных войскаў на вул. Маякоўскага. Усяго, паводле папярэдніх ацэнак, было затрымана 420 чалавек (звесткі Гельсынскага камітэту) або нават 500 чалавек («Вясна-96»). Большую частку затрыманых выпускнікі ў суботу ж. Каля 50 чалавек застаюцца ў астрозе. Мнона збітых людзей няшмат.

Былі затрыманыя таксама два чарнаскурый беларусы. Журналісты, што бачылі аднаго з іх у месцы інтэрнаванья, спыталіся па-расейску, хто ён і што. «Пацярпей за родную Беларусь!», — адказаў ён чыста па-беларуску.

Людзі самі сваім розумам вырашалі, што рабіць. Правядзеныне акцыі на плошчы было немагчымае. Большая частка людзей рушыла да плошчы Бангалор дварамі. Каля 1,5 тысячай чалавек пад пільнім наглядам паліцаяў, першыя пэрыядычныя налёты і затрыманыні, усё ж прайшлі шэсцем тратуарамі пр. Скарэны і вул. Сурганава. Апошні мочны налёт на іх адбыўся ўжо на пляцы Бангалор, за некалькі сцені мэтраў ад пляцоўкі мітынгу. Той ужо ішоў. Усяго ў мітынгу ўзялі ўдзел каля 4 тысячай чалавек. Выступілі Вінцук Вячорка, Вячаслаў Січык і Мікола Статкевіч, якія ўніклі затрыманыні. Яны заклікалі да змагання. «Чарнобыльскі шлях» абавязкова мае адбыцца, лічаць яны. І, нягледзячы на ўсё рэпресіі, ён мае быць мірны і прыгожы.

А 2 красавіка, у дзень «яданнія з Расеяй», апазыцыя будзе ладзіць «Малітву за Беларусь».

Барыс Тумар

Тацяна СЫНІТКО

Святкаваць Дзень Волі гэтым разам я марыла не на працы, а на вёсцы. Пляны скарэктаваў Менгарыканкам. Забарона ўвесьці відавочна абяцала, што дзяянёк выдаца «стаханаўскі».

Ранкам пабудзіў тэлефон. «Сустрэнемся каля «Ростаня», там пагаворым», — сказала сяброўка. Выходзячы праз колькі гадзінаў з трапейбуса, я зьдзівілася: на месцы сутрэчы з сяброўкай красаваліся трэй БТРы і пара пажарных машынаў. Імгненнем злосць успыхнула ў душы. Мала таго, што плююць на твае грамадзянскія пачуцці, нацыянальную годнасць, канстытуцыйныя права, ім трэба ўлезці яшчэ і ў твае асабістую пляну!

Іду шукати сяброўку на іншы бок праспекту. «Труба» пераходу з заблякаванымі міліцыяй выхад-

дамі. Якое глупства! Калі разка пачнеца любы хуткі рух... «Няміга!» — далацца размовы міністру. Так, Няміга. Глупства альбо чайсці разылік? І калі разылік, то тады чым насамрэч была Няміга?..

А сённяня так пагодна!

Выйсці з «трубы» магчыма толькі да Камароўкі. Па-выходнаму шматлюдна і другога па крымінагенасці месца Менску пасыля вакзалу.

«Пляц Якуба Коласа зачышчаны ўвесь, — перадаюць па ради міліцыянты, — натоўп разсеячаны на часткі».

Я пачынаю думаць, што, магчыма, праспала абавяшчэнне Лукашэнкам нейкай вайны.

Фота: IREX/ProMedia

БЫКАЎ ДАЕ ПАДКАЗКУ

Працяг са старонкі 1.

У выступе літаратара прагучала важная падказка нацыянальному адраджэнню, прapanава зъяніці ракурс з патэтычнага на pragmatychnaya. Maľlajú, мы не настolkі дужыя, каб быць настолькі бляхітраствы.

«Мы ведаем гісторыю ўсяго нашага змагання за суверэннасць, за дзяржаўнасць, якой, на жаль, і дагэтуль няма, — сказаў Васіль Быкаў. — Няма, бо, відаць, сілы нашыя слабыя, каб дамагчыся таго, чаго мы хочам і на што мы маем права — боское і чалавече. Значыць, у такім выпадку, трэба ўлічваць усе акалічнасці і весыці змаганне вельмі разумна і гаранрова. У гэтым сэнсе я хацеў бы напомніць толькі адзін момант, — дачыненіні зь іншымі сіламі, іншымі нацыямі і народамі — і сябрамі, і ворагамі таксама.»

Адразу пасля авбяшчэння БНР, на мой погляд, была дапушчаная адна вялікая памылка. Яна заключалася вось у чым. Як вядома, бальшавікі (і ня толькі баль-

шавікі) папракалі Ўрад БНР за тое, што ён паслаў тэлеграму кайзэру Вільгельму. Маўляў, як мог дэмакратычны ўрад незалежнай Беларусі пасылаць такую тэлеграму, маўляў, гэта тэлеграма згандзіла беларускую ідэю — ідэю суверэннасці, не залежнасці. А насамрэч што ж адбылося?

Летувісі і латышы паслалі такія тэлеграмы раней, і яны атрымалі афіцыйнае ўсходзяцьнне сваёй незалежнасці. Беларусы паслалі са спазненінем больш чым на месец і, такім чынам, не атрымалі ні адказу, ні признання, а толькі згандзілі пўным чынам свай гонар. Як важна кожную справу рабіць своечасова!» — сказаў Васіль Быкаў.

Выглядае, што пісьменык, які апошнім часам вызначаў беларускую сітуацыю як пэсымістичную, гатовы даваць практичныя рэкамэндацыі палітыкам, якія ім гэтак патрэбныя сэнсі.

26 сакавіка спадарыня Сурвіла правяла сход Эўрапейская сэкцыя Рады БНР.

С.П.

3 РАБСКАГА СНУ

Дзень Волі святкавалі ва ўсіх гарадах Беларусі

У Воранаве першымі — а 8-й раніцы — правялі пікет. Упершыню. Быў ажно 6-метровы транспарант «Жыве вольная Беларусь».

У Мастах сабраліся мітынгаваць 200 чалавек. У Шчучыні ў пікете стаялі 9 чалавек і шмат хадзіла навокал. У Свіслачы каля адзінага ў краіне бюсісціка К. Каліноўскага сабраліся на мітынг каля 50 асобаў. Начальніці мітынга дазволіла, але адначасова авбяшчыла суботнік у гарбарку.

Мітынг адбыўся ў Лідзе — ладзілі яго вячоркаўцы і пазынкоўцы супольна. У Дзятлаве зъявіліся надпісы на съценах і ўлёткі. У Бераставіцы — таксама надпісы і бел-чырвона-белы сцяг над нячынным касцёлам. У Смаргоні прайшло невялікае шэсць.

У Наваполацку напярэдадні сіята зъявіліся ўлёткі ў горадзе і бел-чырвона-белы сцяг на ўніверсітэце. Ля гарадзкога Дому

культуры адбыўся пікет-мітынг з удзелам больш як сотні чалавек.

У Віцебску яшчэ да пачатку шэсціці былі затрыманыя 6 чалавек. Сярод іх — дэпутат Шчукін, былы палітвазянец Ул. Плещанка, сп. Карпаў, Піменаў, Салаўян. Прозвішча шостага арыштаванага пакуль невядомае.

На Магілёўшчыне мітынгавалі, дэмантравалі, вешалі на трубы сцягі і сядзілі ў пастануках. У Магілёве адбыўся шэсціце і невялікі мітынг, у якіх удзельнічалі 150 магілёўчан.

У Бабруйску не адбылося без затрыманняў. Там актыўсты БНФ і «Грамадзянскага Форуму» ў цэнтры раздвали сіяточныя буклеты пра гісторыю БНР. Міліцыя паличыла гэта мітынгам і арыштавала 8 чалавек. У пастанунку на іх склалі пратаколы, накшталт: «участвовал в организации проведения несанкционированного собрания на пл. Победы с 14.00 до 15.00, раздавая участникам собрания и проходя-

це свайго дзядзьку ды сыходзьце — дазваляе мне міліцыянт гадоў дваццаці двух. — Нічога мы не здамалі й не выкручвалі!»

Управа БНФ абкружана міліцэйскімі машынамі. Але ля замкнёных дзядзьрэй нікога. Шыбы ўваке пабітае.

— Хлопцы, што там у вас адбываецца?

— Адыдзіцесь хутчэй! Вас забяруць!

Не паспяваю адзягаваць на слова Віктара Мухіна ў вакне, як мянене абкружаваюць шлемы. Супраціўленые бессэнсонае.

— І куды паедзем? — мы ўжо ў «узіку».

— Девушка, вот вы адна среди нас. Не будем а грустнам. Скажите што-нибудь а весне, а любви... — флегматична адказваюць з усіх баку мае чацвёрта «целаахоўнікаў».

— У Савецкі РАУС?

— Зачем? Можна за горад...

Вайсковыя парады

25 сакавіка ў Грэцыі адбыліся вайсковыя парады ў розных гарадах з нагоды Дня Незалежнасці. Над Акропалем праляцілі баявы самалёты і гелікоптэры.

Грэцыя сівяткавала. Беларусь таксама.

Гарадзенскай міліцыі загадалі паказаць ашчэр, каб у сталіцы лішне не крытыкавалі за лібералізм. Шэсціце пад сцягамі міліцыянты спачатку не хацелі пускаць на вул. Савецкую, хаяцца яна пешаходная. Прапусцілі, але праз 200 метраў з баявымі выгукамі дарогу загарадзілі 50 амонаўцаў у стаўлевых шлемах і зрабілі «жывую барыкаду». Усё адбылося пад носам у каменай статуі маршала СССР Васіля Сакалоўскага, што родам з вёскі Козлікі Беластоцкага павету. Некалькі хвілінадці ў дойжылася напружанне. Шэсціце мусілі з Савецкай збіць на Дамініканскую, а пасля на Вялікую Траецкую. Аmonsці паўзводна са сваім індзейскімі крыкамі ўцяклі г

**ЛЮБОЙ,
СВАБОДА, ВОЛЯ**

...Усю ноч у залі, дзе сабралася Рада БНР, ішлі гарачы спрэчкі. Абласьнікі і бундаўцы імкнуліся не дапусціць прыняцца III Устаўнай Граматы — даклярацыі незалежнасці Беларусі. Да вyrашальна галасавання дайшло толькі а шостай раніцы. І вось калі ў поўнай цішы, пакуль ішоў падлік, дэпутаты трымалі руки "за", штучнае асьвятленне ўраз зблякла. Бо ў вокнах успыхнула сонечнае съятло. Съятло новага дня — 25 сакавіка 1918 году. На вуліцах стаялі нямецкія браневікі. На ўсходзе грукатай фронт. Але такія акаличнасці толькі падкрасілі драматызм моманту. У гэты дзень зъдзейснілася тое, пра што пакаленныі беларусаў марылі стагодзьдзямі: уваскрасенне дзяржаўнасці...

Суботнія раніца 25 сакавіка 2000 г. у Менску была гэткай жа ўрачыстасцю, съвежай і сонечнай. На вуліцах гэтак жа стаяла бранятахніка.

Міністар унутраных справаў адмыслова расставіў цяжкія бранявыя мышыны ў знаковых месцах сталіцы. Гэткія помнікі страху. Сонца блікала на мэтале і на плястыках шлемаў.

Ведаючы, што найбліз згуртаваная частка дэмантрантаў заўжды рушыць на шэсці ад Упраўы БНФ, апоўдні міліцыянты раптоўна заатакавалі Варвашэні, 8. Гэтак жа была затрыманая дружына АГП. Пасля таго як тысячы ўдзельнікаў съята пачалі зьбірацца ля Філіармоніі, іх адцасціў да ЦУМу велізарны, да 1000 байкоў, кардон "касманаўтаў". У гэты момант на самой плошчы можна было назіраць пранізлівую карціну. Нейкая дзяйчына, цудам вырваўшыся зь пераходу на пустую плошчу (весна яна, нашая Воля!), пачала скандаваць "Жыве Беларусь!". З боку Камароўкі, за кардонам, вокіч дружна падхапілі — але дзяйчынку ўжо заломвалі два міліцыянты.

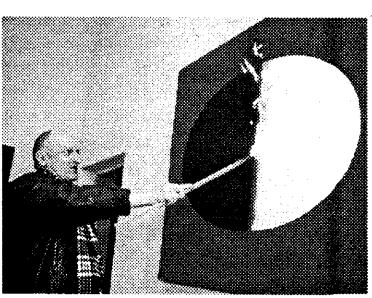
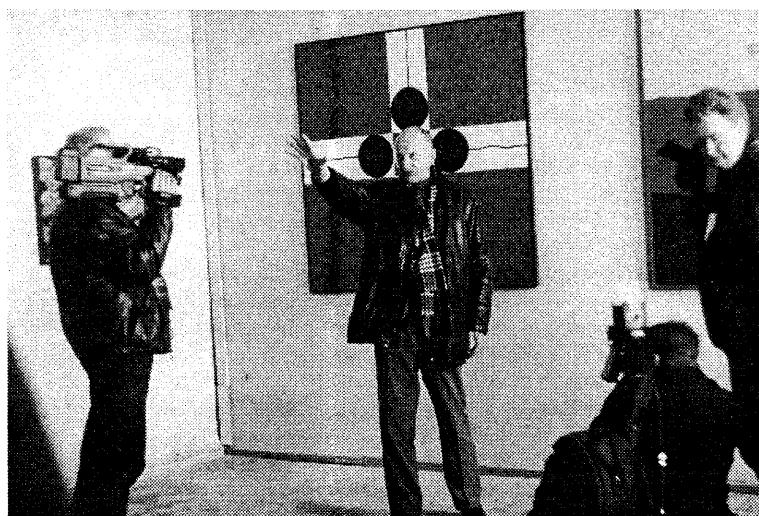
У апошні дзень перад рэйскімі выбарамі рэжым сарваўся на беспрэцэнтны хапун, на біцьё тэлекамэрэу — і ўсё дзеля таго, каб стрымаць съята. Гэта значыць, што больш чым міжнародных санкцыяў і заходняга ўціску, нават больш чым Рәсей, рэжым байца Беларусі. Нас з вами — наше веры, волі, вясны.

Вясна-2000 нарэшце прымусіла нас усіх асэнсаваць вельмі простыя рэчы, дыхаць вельмі простымі словамі, зь якіх ўсё і пачынаецца. Любоў. Свабода. Воля.

Павал Севярынец

ПАЛЬМЯНАЯ КРОПКА

25 сакавіка адбылося Вялікае разьмежаванье на Дзімітрава, 3

Фота /REX-ProMedia

Мастацка-літаратурная акцыя «Адвартная сымэтрыя», прымеркаваная да Дня Волі, прайшла ў мастацкіх майстэрнях на Дзімітрава, 3, што ў Ракаўскім прадмесці. Пачатак яе давялося перанесці — адзін з удзельнікаў праекта, скульптар Аляксандар Шатэрнік, быў затрыманы жорстка зьбіты амонаўцамі. Въ ягона гэта зъдзейснілася расповеду і пачалася дзея.

На сходах госьці ўдзельнікі акцыі зазіралі ў закратаваныя «Вокны друку», інсталяцыю Таццяны Маркавец. Гледачоў сустрэлі спусцельня майстэрні, сцены якіх былі расквечаныя жывапіснымі палотнамі і інсталяцыямі, канцептуальнымі крамзолямі і графіці, створанымі супольна мастаком Віктаром Маркаўцом і пазэтам Алесем Разанавым. Перад небыццём майстэрні напоўніліся адбіткамі-ценамі падзеяў. Алюзія на цені гукаў быў віліарны

Віктар Маркавец і Івонка Сурэвіла на ганку майстэрні, 1993

тавы тэлефон: калегі з працы.

— Мяне затрымалі, арышты працягваюцца... — кажа яна, і сувязь абрываецца, бо міліцыянты адмыкаюць дзвіверы і цягнучы тэлефон.

Ларыса не аддае. Кажа: патэлефанную Пуціну, а потым ён паскардзіцца на вас Лукашэнку. Ва-гаюцца... Адступаюць.

— Мы з вами, як з людзьмі, а вы нам пагражаеце!

— Як з людзьмі?! За што нас скапілі? Што я парушыла?

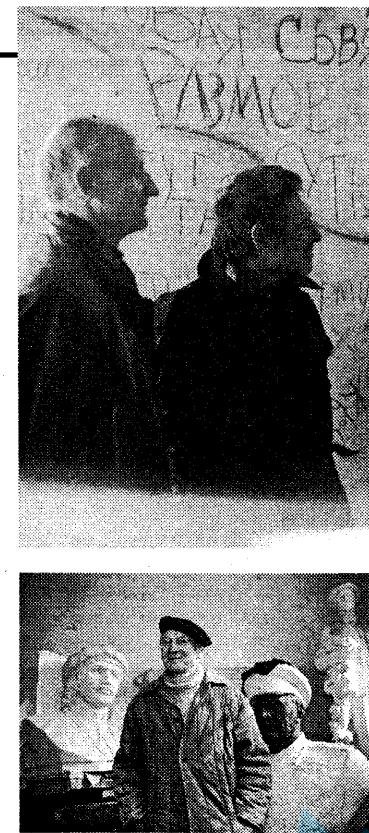
Ашаломленай палячыні тлумачу: "як з людзьмі" — гэта калі ня б'юць, не выбіваюць зубоў..."

Ля сцэнкі ў вайсковай частцы ўжо паставілі ў шэраг мноства знаёмых. Тут Ягор Маёрчык, Вадзім Казнажэеў, Альгерд Невяроўскі, іншыя калегі, тут жа і національнаца ад "Вясны" Паўліна Сыцепаненка, і грабрэйскі актывіст Якаў Гутман... Нас ачапляюць ланцугом салдатаў і перапісваюць.

Ахова весяліцца.

Дарогай Мая парыўноўвае пабачанае з 80-м годамі на Польшчы, калі Ярузэльскі ўвёў ваеннае становішча. У Ларысы зьвініць со-

ТЭМА

стараствоўскія раяль, раскрыты ў ветлівы. На ўсю белую столю зіхцеў чырвоны водбліск. Бел-чырвона-белая сцягі прамянелі даўгімі ценамі ў пакоях.

«Квадрат» Малевіча быў цяжарны. Ён нарадзіў лякаквадраты — сымбалі пачатку... Ад чырвонага на белым да чорнага ў чырвоным... Ад пачатку паўсталі глябальнае супрацтвастаянне... Вялікае разьмежаванье... Яно дасягнула апагею і паміж съветамі шугае полымі...

Вогненнімі пэндзлямі па палатне Маркаўца шчыраваў Разанав. Вогненны пісягі скончыліся пальміяной кропкаю пры канцы выступу паэта.

Затым пачаліся чытальні-экскурсіі, уздел у якіх бралі Ўладзімер Арлоў, Лявон Баршчэўскі, Яўген Гучок, Юрый Гумянюк, мас-так Алесь Пушкін. Стары раяль, увесе у мудрагелістых сильвэтках, ціха адзываўся элефантовымі клявішамі, тужліва ўзыдаючы. Вялікае разьмежаванье адбылося. Самотны раяль аціх у сутоньні.

У майстэрнях за дзень да ак-

Паўліна ў першым съпісе сто трынаццатая, я ў другім съпісе восьмая.

"Жыве Беларусь!" — чуецца скандаванне з-за сцяны ангару.

— Ганьба! Ганьба! Ангар-спартзалі забіты затрыманымі. Наша шаруга ля сцяны радзее: некаторых вядуць у сярэдзіну.

Раздаем людзям тэлефоны працаабарончага цэнтра "Вясна". Ахова пяшчотна звязтаеца да нас: "Ну, граждане хулігани і алкаголікі..." Ім ўсё яшчэ весела.

Сярод нас некалькі выпадковых мінакоў. Адзін мужчына прости падышоў да кіёску, дзе працуе ягоная жонка, і яго павязалі. "За што? Не, трэба ўступаць у БНФ!" — хітае галавой ён. Прыйджаючы "вярхі": кіраўнік прэсавай службы МУС Зыміцер Партона ды намеснік міністра Сівакова па кадрах Радзюковіч. Журналістай аддзяляюць ад асватніх. Ад сп. Партона мы чакаем

якогася "пардону". Марна.

З ангару выпускаюць да нас на двор Славаміра Адамовіча, Аляксея Шыдлоўскага, фатакора Юр'я Дзядзініні, праваабаронцу Алега Воўчака... У спартовай залі застаюцца калегі — Ірына Халіп, Алег Груздзіловіч, палітыкі — Анатоль Лябедзька і Мар'юш Камінскі, курыст "Вясны-96" Валентын Стэфановіч. І яшчэ, каля 180 чалавек.

За брамай на вуліцы чакаюць іншыя журналісты. Нас спрабуюць адагніць ад плоту, каб не стваралася ўражаныня мітынгу. Даведваюцца, што мітынг ідзе на Бангалоры, а затрыманых ужо пад патычкі. Нехта ва ўладзе яўна не сяброве з галавой. "Забяспеччы ўсіх людзей..."

Запалхаванье народу перад 26 красавіка? Значыць, 26 красавіка я ня еду на вёску. Я прызнаю дзесяць спатканьняў. Зы дзесяцю моцнымі сябрамі. Ля БТРаў.

КАЛЯНДАР

1550, 1 красавіка, памірае пісар гаспадарскі Вялікага Княства Літоўскага Леў Пасей. Мусіць найбольшы здабытак, які пакінуў ён, гэта ягоны сын Адам. Адам, ахрышчаны ў праваслаўны абраад, у юнацтве зустрэчыўся пры двары Мікалая Радзівіла Чорнага, дзе ён прыняў кальвінізм. Кальвінізм яму чымсьці не ўпадабаў і ён вярнуўся ў праваслаўе. У 1591 г. прыняў манасікі пострыг пад імем Іпацій. І з гэтага моманту на сцэне Рэчы Паспалітай выходитзіць Іпацій Пасей. Менавіта ён удзельнічаў у пасольскай падзеі ў Апостальскую сталіцу з мэтай аўяднання дзяржвоў: каталіцкай і праваслаўнай. Гэта скончылася Верасцейскай царкоўнай уніі 1596 г. А Іпацій Пасей стаў у 1599 г. уніяцкім мітраполітам Кіеўскім і ўсёй Русі і пакінуў багатую літаратурную спадчыну. Цікава, што б сказаў ягоны бацька, шчыры праваслаўны, гледзячы на ролігійную пошуку сына.

1825, 22 сакавіка, губэрнатар Пішчалаў адкрыў у Менску турму — «Пішчалаўскі замак». Астрог гэты — Валадарка — і цяпер не пустуе.

1875, 1 красавіка, у прэсе зьявіўся першы прагноз надвор'я, які быў надрукаваны ў лёнданскай газэце Times. Праз 13 год, у 1888 г. беларускі прыродазнаўца Якуб Наркевіч-Ёдка заснаваў у сваім маёнтку Наднёман на Вузьдзеншчыне, мэтэаралагічную станцыю. Наркевіч-Ёдка рабіў значныя посыпехі ў сваіх эксперыментах, дасыльдаючы рух аблокаў і атмасферную электрычнасць.

Наркевіч вынайшаў лізаметар (прыладу для вымярэння вільготнасці глебы), дасыльдаючы на вільготнасці разрады, а ў 1891 г. раней за Габрыэля Марконі вынайшаў спосаб перадачы электрамагнітных разрадаў бяздротавымі шляхам. Але Наркевіч-Ёдка не абмяжоўваўся толькі навуковай дзеяльніцю, ён адчыніў у сваім маёнтку санаторый для лячэння хворых на сухоты і на іэрвы.

1725, 2 красавіка, на каталіцкі Вялікдзень, у Вэнэцыі ў акторскай сям'і нарадзіўся Джакома Джыролама Казанова, авантурыйнік і веочы каханак і разам з тым пазёт, драматурыг, філёаф, гісторык. Маці кінула яго ў маленстве, каб стаць прыдворнай акторкай тэатру Аўгуста II у Варшаве. Ад маці Казанова атрымаў у спадчыне захаплены падарожжамі. Ён ўсё сваё жыццё шукаў у ўсходнім Еўропе чароўную краіну сваёй мары. І ён знайшоў яе. У сярэдзіне 60-х Казанова спыніўся ў Варшаве. У Рэчы Паспалітай, як адзначае ён ва ўспамінах, ён знайшоў спакой. Казанова сустракаўся з каралём Аўгустам III і ягоным спадкаемцам Станіславам Аўгустам Панятоўскім. Жыццё ў Варшаве спадабалася вэнэцыянцу, і ён пачаў падумваць пра атварванне ў нашых краях. Але дуэль на пісталетах з будучым вялікім каронным гетманам Францішкам Ксавэр'ем Браніцкім з-за любоўнай інтыржкі і пазыкі падарвалі ягону рэпутацыю, і Казанова быў вымушчаны пакінуць краіну. Але ёй да канца свайго жыцця ён працягваў цікавіцца лёсам улюблёнае краіны і нахват у 1774—1775 г. апублікаваў у Трыесціце па-італьянску манаграфію "Гісторыя хвалівайня ў Польшчы" у трох томах. Пры канцы жыцця Казанова балючы зрэагаваў на крывавы падзеі ў Францыі і Рэчы Паспалітай. Яму належаць слова, адрасаваныя Рабас-п'еру, але актуальная і пасыненія: "Нельга весьці людзей у съекту будучыню гвалтам, а тым больш крывею і жалезам..."

Алег Гардзіенка

За брамай на вуліцы чакаюць іншыя журналісты. Нас спрабуюць адагніць ад плоту, каб не стваралася ўражаныня мітынгу. Даведваюцца, што мітынг ідзе на Бангалоры, а затрыманых ужо пад патычкі. Нехта ва ўладзе яўна не сяброве з галавой. "Забяспеччы ўсіх людзей..."

Запалхаванье народу перад 26 красавіка? Значыць, 26 красавіка я ня еду на вёску. Я прызнаю дзесяць спатканьняў. Зы дзесяцю моцнымі сябрамі. Ля БТРаў.

Пра Сянкоўскага

У нумары «НН» за 13.03.2000 г. у «Кален-дары» прачытаала матэ-рыял пра Сянкоўскага. Вельмі прымна, што газета не забылася на юбілей гэтага сапраўды незвычайнага чалавека. Я ў свой час таксама цікавілася ягоным жыцьцём. І, здаецца, мы са сп. Гардзіенкам карысталіся ў сваіх пошуках рознымі крыва-цамі.

Вось нашыя разы-ходжаныні:

1. Сянкоўскі ведаў амаль удвая болей моваў, чым узгдана ў тэксьце.

2. З Булгарынім і Гречам ён «блізіўся» не пасъля таго, як «ады-шоў ад выкладчыцкай дзеяйнасці», а да таго, у 1823 г. А пасъля, калі пачаў працаўца ў «Бібліятэцы для чы-таньня», на ніве канку-раны разышлоўся зъ імі.

3. «Паўночная пча-

ла» не часопіс, а газэ-та.

4. Трапляліся апа-вяданні, аповесці, фэльветоны, навуковыя і крытычныя артыкулы Сянкоўскага, але не раманы. Хто іх чытаў, хай мяне падправіць.

5. Часопіс «Біблія-тэка для чытаньня» зас-наваў купец Сымірдзін. Сянкоўскі ж быў рэдак-тарам, хаця пазней перакупіў права выдаў-ца.

6. Журналістыку Сянкоўскі пакінуў пры-канды 40-х гадоў, не «нечакана», а праз жор-сткую цэнзуру. А ў 50-х, перад съмерцю, зноў вярнуўся да гэтага за-нятку.

Валецина Рамітнік,
Мінск

Паважаны сп. Пруднікаў!

З удзячнасцю пра-чытаала ваш водгук на мой артыкул «Herstory замест history». Аднак засмуцілася — няма

кантакту. Ці то я цымяна напісала, ці то вы цымяна зразумелі. Я не заклікаю перапісаць гісторыю так, каб зрабіць перакос у бок жанчын, гэта было бы глупствама ў духу вядомага польскага фільму «Секс-місія»: «Кайн забіў сваю сястру Абелль. Мужчыны вынайшлі атамную бомбу і рак маткі». Я хачу, каб была напісаная гісто-рия з пункту гледжаньня жанчын. Знайдзе-нны адказы на малень-кія і велькія, канкрэтныя і абстрактныя пы-таньні. Напрыклад, якую ролю гравала жан-чына ў Сярэднявеччы?

Ці: наколькі лёс фран-цускай кароны выра-шалі фаварыткі? Хто такая Марыя Мэдыхы? Колькі было спалена ведзьмай пры Тарквазма-ду? Які эканамічны, сацыяльны, палітычны ўнёсак жанчынаў у цы-вілізацыю на розных этапах яе развіцьця? Што нам прынёс і чаго пазбавіў патрыярхат?

Без адказаў на гэтыя пытаньні няма роў-насьці. Справядліва пішацца ў дакументах ААН па правах жанчын: без адказу на гэтыя пытаньні роўнасьць прынясе яшчэ большую няроўнасць.

Спачатку давайце вызначым месца жан-чыны ў цывілізацыі, прыбярэм усе бар'еры на шляху, а тады за-будземся на гэту пра-лему, як будзем зва-жаць, мужчынамі ці жанчынамі зьяўляеца той ці іншы мысльяр, пает, палітык.

І дзе вы бачылі ў маім артыкуле хоць гра-мулю варожасці? Каго я там заклікала «ўзяць пад ногі»? Я б не пава-жала сваіх мэтаў і сібе, калі б заклікала да не-чага гэтакага. Ёсьць па-стулят сучаснага фемі-нізму: не «аддайце тое, што ў нас забралі», а «хай кожны робіць сваю справу!»

З тым, што «ня трэ-ба падзяляць дасяг-неныні ўтворы на муж-

чынскія ў жаночыя», я цалкам згодная. Зала-тая вашыя слова! Ад-нак паўтаруся: каб вып-равіць дзе-нідзе суту-ацию няроўнасці, прыдзеца зважаць на полавыя прыкметы. А як інакш змагацца з жаночай перагруже-насцю альбо недастат-ковым уделам у пры-няццаўшчыні?

Напрыклад, як бы вы зма-галісь з перавагай ра-сейцаў у адміністрацыі Беларусі, на вывучы-шы біяграфіяў чыноў-нікай — хто наежджы, а хто тутэйши?

Вы кажаце, што кар'ерысткі маюць ча-сам і хатнюю гаспадар-ку, і мужа зь дзецьмі — я згодная. Але спытай-цеся пра іхныя на-гружкі, запытайце, чаго ім каштую круціца і туды і сюды, колькі гадзінай яны спяць і як бавяць выходныя. Колькі кабет развязлі-ся з-за працы, а колькі кінулі пэрспектыўную працу з-за сям'і. Вам адкрыеца шмат новых

ісьцін.

І яшчэ: я не лічу мужчын пачварамі. Я ўпэўненая, што ад не-справядлівасці і ня-роўнасці, мітаў і стэ-рэзяўшчыні мужчыны па-кутуюць гэтакже, як і жанчыны.

Я як тавіла пытаньне, як вы яго пабачылі. Думайце яшчэ.

З павагаю,
Святлана Курс

У нас няма мэрай

Апошнім часам за-часта старшынія абл-выканкамаў называюць «губэрнатарамі». Такое бачыш нават на старонках незалежных беларускіх выданняў. Адкуль гэта? Хіба мы ўжо живем у Рәсей? Эта ж там — губэрнатары. Крыўдна, што кажучы пра неабход-насць змаганьня за незалежнасць Баць-каўшчыны і ў першую чаргу пра незалеж-насць ад Рәсей, нашыя

паважаныя журнالісты робяць такія неда-равальныя памылкі. Можа нехта й скажа, што гэта ня так істотна, але не пагаджуся — істотна. Дробныя сас-тупкі прыводзяць да страты асноўнага.

І яшчэ. Вядома, што губэрнатар у суве-це, таксама як і мэр, звычайна — пасада вы-барная. Іх аўбае народ.

А нашыя «губэрнатары» і «мэры» вядома кім «абраныя». Такім чынам прызначаных кіраўнікоў, калісці, прыкладам, у стара-жытным Рыме, называюць «намеснікамі». Здаецца, такі назоў ім пасуе больш. Значыць, называючы старшыню аблвыканкаму-вэрты-кальшчыка «губэрнатарам», а другога вэрты-кальшчыка, старшыню гарвыканкаму, — «мэ-рам», мы, з аднаго боку, уводзім нашых чытачоў у зман, а з другога — надаем шмат гонару гэ-тым намеснікам.

Аляксей Дзікавіцкі, Пінск

АД ПЯЦІРОГУ ДА ЗОРКІ

А.Цітоў. Сфрагістыка ў ге-ральдыка Беларусі. — Менск: Рэ-спубліканскі інстытут вышэй-ша школы Беларускага дзяржаў-нага ўніверсітэту, 1999. — 176 с., іл. — Наклад 3000 ас. ISBN 985-6299-36-5

Нарэшце зявілася кніга, якую чакалі ўсе. Кром за крокам да яе ішоў знаны геральдыст Анатоль Цітоў. Спачатку былі выпушчаныя кнігі пра гарадзікі гербы, потым пра дзяржаўны герб «Пагоню», пра старожытныя пя-чаткі Беларусі, далей — артыкулы пра геральдыку і сымболіку рамесных цэхаў, ролігійных суполак. Цяпер прыйшоў час усё аба-гульніці, і зявілася кніга «Сфра-гістыка і геральдыка Беларусі». Тут ёсьць асноўнае з папярэдніх працаў аўтара і галоўнае з того, чаго не было сказана раней. Выданыя выйшли ў Мэтадычна-вы-давецкім цэнтры Рэспубліканскага інстытуту вышэйшай школы Белдзяржуніўэрсітэту і пазначана як «ілюстраваны курс лекцыяў». Падручнік, значыць.

Змест і стыль кнігі разылічны, канечне, на навучэнца, на аматара гісторыі. Мінімум аргу-ментацыі, досьць ілюстрацый, высновы пры канцы кожнага раздзелеу, ляканічна і вобразная

мова.

Асаблівасці мовы, дарэчы, адразу кідаюцца ў очы. Гэта не тарашкевіца, а наркамаўка з адвольным ужываннем асобных варыянтаў з клясычнага правапісу. Да таго ж, аўтар перарабірае розныя варыянты. Як утварыць пры-менік ад слова «ракако»? Аўтар кнігі скарыстоўвае амаль побач «ракаковы» і «ракальны». Ці яшчэ з аўтарскіх эксперыментай: на адной старонцы аўтар спачат-ку піша «божая маці тыпу «знак», а пасъля «Божая маці» тыпу «Знаменіе».

Цяжкасць станаўлення беларускай навукі пра гербы — і ў пошуку тэрмінаў. Аўтар пера-бірае магчымыя варыянты, а не-каторыя з іх прапануе як асноў-ныя. Як называць адзін з галоўных элемэнтаў гербу — щыт, тарч ці тарк? Шлем, шалом, гелм ці прыл-біца? Цікавы тэрмін «намітка» пропануеца як назва покрыва на шлеме, раней у нас гэту штуку звалі «наміт».

З чым я можна пагадзіцца — гэта са схемай распаўсюджаньня заканадаўства пра пячаткі на нашых землях. Знакаміты Вісльцікі Статут 1347 г. (між іншым, помнік старabelарускай мовы) дзеяйнічаў выклучна ў Польшчы. Тоё самае і Статут

1504(?) г. Аляксандра Ягелончы-ка. Ня дзіва, што ў Статуте Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. няма нормаў пра пячаткі са Статутаў 1347 і 1504 г.

Добра дасталося папулярнай «рэліквіі» — пячаткы Міндоўга, нібыта XIII ст. Пра яе праста напісаны, што гэта фальсіфікат пячаткі XX ст. Каб так і пра дэльвінія «рэліквіі» — пячаткі по-лацкага князя Ісаяслава і сына яго Барыса. Дык не, яны зноў уважаюцца за найстарэйшыя ўзоры сферагістычнага мастацтва ў Беларусі. Хто бы нарэшце дакапаўся да праўды пра гэтыя рамантычныя падробкі зі Віленскага музею Івана Луцкевіча?

Аднаго кроку забракла аўтару, каб звязаць першую вядомую

беларускую пячатку з выявою коньніка («Пагоняй?») палацка-га князя XIV ст. з летапіснай прыгадкай пра тое, што «Пагоню» ўпершыню займеў князь Нары-монт. А Нарымонт і Глеб Полацкі — адна асаба...

Не пашанцавала некаторым

цудоўным мажонкам. Пячатка А.Корвін-Гасеўскага на розных

старонках датуецца 1614, і 1601

г.. Два разы на адной старонцы

надрукаваны адзін герб, які бы-ци

цам належаў ці Ф.Сапегу, ці

М.Ломскому. Затое з аднолька-вым подлісам — як герб Рыгора Хадкевіча з заблудаўскага «Эван-гель» 1569 г. — даўца зусім розныя гравюры (дарэчы, на якой гэта мове: «Герб Грегорея Аляк-сандравіча Хадкевіча?»).

З зусім новых распрацовак аўтара — асансаныя савецкай сымболікі. Паказана, што хвал-не пяцірамяўская зорка — зусім не чужы старабеларускай геральдыцы сымбаль. Быў нават у XVI ст. такі шляхецкі герб — «Пяці-рог» (і святыка была, пад назо-вам шляхецкага гербу «Барэйка»). Аўтар спрабуе ўстанавіць повязь савецкай геральдыкі з масонскімі сымбаліямі. У тэксце кнігі пра гэта нічога, але красамоўна гля-дзіцца шэраг ілюстрацыяў пра гербы савецкіх рэспублік. Ён пачынаецца з адбітку адной масонскай пячаткі. Вельмі яна падобная да

пэктывы. — Менск: спартова-патрыятычная арганіза-цыя «Край», 1999. — 38 с. — Наклад 299 ас.

Беларускі нацыяналісті пішуць пра сваіх калегаў з IPA, французскі Нацыянальны Фронт, пра «новых пра-вых» у Еўропе і рух «белых» у Паўднёвой Афрыцы. За-моўці можна па адрасе 220037 Менск а/с 49.

З.Мажэйка, Т.Варфаламеева. **Песьні Беларуска-га Паддніпроўя / Нацыянальная Акадэмія навук Беларусі. Інстытут мастацтвазнаўства, этанаграфіі й фальклёру.** — Менск: Беларуская навука, 1999. — 392 с. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-08-0173-5

Праз вывучэнне бальшыні жанраў мясцовага фальклёру аўтарка раскрывае песьненную сыштому ўсходніх рэгіёнаў Рэспублікі Беларусь.

Супольнасць: Бюлетэнь для беларускіх няўрадавых арганізацый. Вып.1—2 (17—18), студзень 2000 г. — Менск: Супольнасць, 2000. — 51 с. — Наклад 299 ас.

Дзейнасць беларускіх няўрадавых арганізацый, наўніцы з партнэрскіх арганізацый цэнтру «Супольнасць», абвесткі ды іншыя патрэбнай інформація для грамадзкіх дзеячоў.

Чытаў кнігі Віктар Мухін

РЫЦАРЫ Ў РАТУШЫ

20 сакавіка полацкім ваяр-ска-гістарычным клубом «Жалезні Воўк» у віцебскай ратушы наладзіў выставу сярэднявечнаг

«ТАМ, ДЕ НАС НЕМА».
Група «Океан
Эльзы». (р) 1998.

Гэта вельмі стылёвая група, музыка якой і на-
ват выгляд музы-
каў прадуманыя
да дробяззяў. Гу-
чыць калектыву разньнявона, лёг-
ка, хоць пры гэ-
тым яскравых шлягеру ў альбо-
ме няма. Можа, за выняткам за-
галоўнай песні. Тэксты створаны
лідэрам «Океану» і вакалістам
Святаславам Вакарчуком, музыка
пісалася супольна. Святаслаў —
здольны, умелы ссыпавак са свое-
асаблівым, на дужа моцным, за-
тое паастаўленым голасам. Якасць
запісу — на вышыні. Група ня
«грузіць» надуманасцю тэкстаў і
зьбітымі музычнымі штампамі,
выконвае песні лёгка, са здаро-
вым драйвам. Закрывае альбом
песні на ангельскай мове. Доб-
рая, дарэчы, песня, але я аса-
біста яе зьяўленьня ў гэтым прагра-
ме нічым растлумачыць ня змож.
Навошта ангельшчына, калі і па-
украінску ўсё добра атрымліваец-
ца?

«БУЛО НЕ ЛЮБИТИ».
Група «Брати
Гадзюкіны». (р) 1996.

Дастаткова вядомая па-за ме-
жамі краю група,
музыка якой,
мяркуючы па гэ-
тай касэце, цал-
кам зъмяшчаеца
у цэнтральным рэ-
чышчы рок-н-
ролу. Съцёбны,
вясёлы калектыв, які ў ахвотку
прыйграе да цытаваньня чужых
песен. Вельмі актыўная роля ду-
хавых інструментаў у аранжа-
ваньнях. Зы песен гэтуга альбо-
му, вельмі роўнага па якасці, за-
памінающа вытрыманая ў блю-
завай стылістыцы «117 статті» і
файны рок-н-рол «Файне місто
Тернопіль». Трэба думаць, што на
канцэртах група выглядае яшчэ
больш пераканальна і прывабна.
Дасыць Бог, пабачым.

**«МИ — ХЛОПЦІ З
БАНДЭРШТАТУ».** Група
«Брати Гадзюкіны».
(р) 1991.

На жаль, час
бязылітасны, у
тым ліку ў дачы-
ненъні і да рок-
музыкі. Дзевяць
гадоў таму гэты
альбом сустракаў-
ся слухачамі з бе-
зумоўным энтузі-
язмам. Сёння яго
можна разглядаць як дакумент
эпохі, здабытак ці не архів ўкраі-
нскага року, хоць, кажучы пра
архіў, мушу зазначыць: з пункту
гледжання музыкі многія нумары
актуальнасці ўсё ж ня
страцілі. З пазыцыі мінульых га-
доў асабліва адчуваецца, як істот-
на зъмянілася якасць запісу рок-
груп, і калі ў пышчотнае ды друж-
нае сямейства Гадзюкіных выра-
шыла перазапісаць гэты альбом,
упэйнены, ён прадаваўся б хіба з
тым самым поспехам, што і апошняя альбомы групы. Клас-
ная, жывая, энргічная музыка з
прыколынімі тэкстамі. Цікава,
што Гадзюкіны выйшлі з Бандэр-
штату, а наш N.R.M. — з напаў-
реальная існуючай краіні.

СУЧАСНЫ ЎКРАІНСКІ РОК-Н-РОЛ

Кажучы шыра, сёньняшняга ўкраінскага рок-н-ролу мы ня ведаем («Волі
Відаліся» ў разылік не бяру). Тым ня менш, стан музычнага шоў-
бізнесу ва Украіне дасыць беларускаму вялікую фору. Трэба мець на ўвазе і
такі факт, што ніхто рок-канцэртаў ва Украіне не забараняе, а за
украінскую мову ў песнях — не карае.
Колькі кароткіх рэцензіяў на касэты з запісамі ўкраінскіх груп і салістаў,
выдадзеныя ў розныя гады, дапамогуць, спадзяюся, крыху зарыентавацца,
хто ёсьць хто ў тамтэйшым рок-н-роле. Калі хто хоча нешта з гэтага
купіць, тэлефануцьце (017) 249-08-88 (Віталій Супрановіч) або пішице а/с 5,
Менск, 220085.

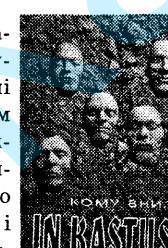
«КОМУ ВНІЗ 1990».
Група «Кому вниз».
(р) 1990.

Гэта група —
нешта накшталт
экстремальнага
року, які шыль-
на падсеў на на-
цыянальны тэма-
тыцы. Прычым гэ-
та тэматаика па-
даецца з такой
энэргіяй, з такім
напорам, што нават калі не захо-
чаш — усё адно паверыши: гэты
край, гэтых музыкантаў ні ў які
славянскі саюз не зацягнеш нават
трактарам «Беларусь». Па музы-
цы — нешта змрачнаватое і зболь-
шага падобнае на арт-рок у спа-
лучэнні з плаўнасцю і веліччу
творчасці дауніх лірнікаў, хоць
праз 10 гадоў ад запісу тыя аран-
жаваныні слухаюцца ўжо ледзь не
архаічна. У аснове тэкстаў шмат
вершаў не савецкіх, а старых ук-
раінскіх паэтаў — Шаўчэнкі, Са-
мойленкі і ўдзельніка «Кому вниз»
вакаліста Андрія Серады. Тэксты
— я табе дам! Маскаль дрыжыць
і пацее ад страху. У группы напэў-
на ня надта вялікае, затое адда-
нае кола прыхільнікаў, якія пуст-
ой залю не пакінуць ніколі. Каб
добра зразумець, што гэта за гру-
па, паспрабуйце ўявіць сабе сьв. Зянона, які працуе на сцэне з
гітарай у руках.

«IN KASTUS». Група
«Кому вниз».
(р) 1996.

Новым у тэма-
тыцы песен гру-
пы, у параўнанні
з вышэйзгаданым
альбомам, зъяўля-
еца то, што, ап-
рача звыклых ужо
ссыпеваў пра беды і
радасці Украіны-
нэнкі, музыканты даволі прык-
метна зъяўляюцца да темы веры і
Хрыста. Гэта невыпадкова: адара-
ваць гэтыя дзіве тэмы адну ад
адной вельмі няпроста. Даволі
прикметна і, безумоўна, у лепшы
бок зъмянілася якасць гучанія і аранжаваныні: ў гэтым альбо-
ме «Кому вниз» гучыць ужо не як
крыху правінцыйныя прарокі, а
як здаровы, хоць трохі змрачнава-
тавы і аднастайны па стылісты-
цы калектыву прафесійных музы-
каў. Тут невыпадкова даволі шмат
песен з праграмы 1990 году, якія,
у іншых аранжаваньнях, гучыць
прыкметна лепш. Адразу адчува-
еца: гэта ня хлопчыкі ў дэс-мэ-
тал гуляючы, а дарослыя мужыкі
ссыпываючы пра тое, што сэрца хва-
люе. З задаваленінем пазнаём-
іўся б зь імі. Вось і маём: «Полька
беларуская» ў выкананні «Ся-
броў» і «Ген, долиною» ці «До Ос-
нов’яненка» ў выкананні «Кому
вниз». Як кажуць, адчайце роз-
ницу!

Але гэту групу да БТ і блізка
не падпусцяць. Занадта яна, так бы
мовіць, украінская, каб ссыпала на
такім нацыянальным тэлебачаныні.

**«ВІБРАНЕ. 1989 -
1997».** Група «Мертвій
півень».
(р) 1998.

Альбом скла-
даючы лепшыя,
трэба думаць,
песні рэдкай ук-
раінскай птушкі.
Усё мусіц з-за
таго, што стылі-
стычна музыка
групы аж занадта
стракатая: тут
табе і рэпавыя кавалкі, і такі
софт-поп-рок, і баляды, і нават
песні, якія, пры невялікім на-
маганні, можна было бы аднесці
да ліку песьні акторскіх. На маю
думку, усё гэта можа быць у рэ-
пэртуары адной групы, але толькі
при наяўнасці больш строга выт-
рыманай стылістыкі. Вялікі плюс
«Пеўня» ў тым, што запісы здал-
іся мне высокай якасці, хоць самі аранжаваныні, як падалося,
не пазбаўленыя некаторых на-
надта неабходных «штучак». Усе
ссыпываючы і ўсе іграюць. Дастат-
кова весела. Вось і незразумела: а
чаго ж певень здох?

«ШАБАДАБАДА». Група
«Мертвій півень».
(р) 1998.

Прыкметных
зъменаў у манеры
групы ў гэтым аль-
боме проці «Выбра-
нага» не назираец-
ца, хоць тут музы-
канты дэманстру-
юць больш адчу-
вальнае стылёве
адзінства. Крыху мякчэйшым зра-
бліася гучаньне, але мэлёдыі па-
ранейшаму ня вельмі выразныя.
Яны хіба і не прэтэндуюць на шля-
гернасць. Магчыма, менавіта з-
за гэтуга цэлае гучыць ці не адна-
стайна. Так сказаць, музыка на
аматара. З усяго запісанага зъяўля-
юцца на сябе ўвагу песьні «Б’ю-
тифул Карпаты» (рэтра-рэмікс),
новае аранжаваныне цікавай
песьні «Франсуа» з рэпэртуару эс-
траднай зоркі Ірыны Білык, а так-
сама песьня «Рэвэастогне», але
ўжо ў зусім іншым сэнсе: яе аран-
жаваныне — «ны ў яку браму»,
як той кака. Праўда, магчыма я
нешта не дагнаў.

«ЗРОБИ МЕНІ ХІП-ХОП».
Група «Танок на
майдані Конго».
(р) 1998.

Слаба ведаю
рынак беларуска-
га гіп-гопу, а тым
болей — расейска-
га, але мне здаец-
ца, што нічога па-
добнага няма ні
тут, ні там. «THM

род усіх тых касэтаў, што трапілі
да мяне, даволі шмат калектываў,
якія тэматачна зъяўляюцца ці то
да Бога, ці то да нейкіх ледзь не
язычніцкіх матываў. Істотнае ж

— музыка. У групы «Вій» яна ня
дужа арыгінальная, змрочная па
тэмбрах і ў цэлым даволі лёгка
ўкладаецца ў паняцце «софт-
року», толькі што з гэтай афар-
боўкаю ў «блэк». Выконваеща ўсё
ладна, з разуменнем, але як на
мяне, дык ня надта ўзьдзеўнічае.
Больш на аматара нечага такога
напаўзамагільнага, патойбакова-

«ІДОЛИ». Група
«Swift».
(р) 1996.

Гэта праграма мяне расчара-
вала. Перш за ўсё таму, што ўлас-
нага ў музыцы групы няшмат:
найхутчэй, музыканты «Свіфту»
скрысталі папулярную на Захадзе
і правераную ў шоў-бізнэсе ма-
дэль (прыкладам, «Dereche Mode»),
разлічваючы на тое, што пры
ўмове пераносу яго на родную зя-
мельку поспех будзе загадзя гар-
антаваны. Э, не, хлопцы! Мы
даўно, яшчэ ў 1917-м, пайшли ўлас-
нымі шляхам, першакрыніцы чыта-
ць тра было ўзважліва. Зълепак
заўёды будзе толькі зълепкам,
копіяй, як ты ні рупся напоўніць
усё тое нечым арыгінальным. Ад-
значу добрую рытмічную аснову
песен, якім, тым ня менш, не
стасе мэлядызму. Адзначу таксама
часам проста фатальны вакал,
які, магчыма, і выклікаў перш за
усё адмоўныя эмоцыі. Калі гэтак
ссыпываеца ў студыі, можна
толькі ўяўіць, які ж гэта «вакал»
пад час канцэрту.

«МОЯ КОХАНА». Леся
Герасимчук і
«Драглайн».
(р) 1995.

Даволі няўсямны, як мне
падалося, практ, музыка якога
збольшага заснаваная на пэўных
рэштках панку, хоць даволі акты-
ўнае выкарыстаныне духавых
выда значна больш шырокаса поле
інтарэсаў гэтых музыкаў. На
ўспрыманыне музыкі нэгатыўна
ўплывае ня лепшая якасць гуку.
Тэксты песен з пэўным гумарам-
прыколам, але ў цэлым стварыць
яскравае аб сабе ўяўленыне музыкі
ня здолелі. Ці то гэта вельмі ма-
ладая група, салістыкі якой варта
было б прапрацаўці з педагогам
над вакалам, ці то з тых калек-
тываў, для якіх «Моя кохана»,
што называеца, апошняя надзея
выскачыць замуж.

«ДОБРЕ». Група
«Плач Еремій».
(р) 1998.

Гэтая група — з ліку тых,
якія здольныя выклікаць пэў-
ны інтарэс даволі шырокага
кола слухачоў, хоць пры гэтым
ніколі ня будуць звышпапулярны-
мы. Стыльнае выкананыне,
пастаўленое, адточанае да мяк-
кае гітарнае гучаньне, тэксты
бяз глупстваў ды пустых словаў,
добрая якасць запісу. Нехта
скажа — аднастайна, але я таго
асабліва не адчуваў, слухаючы
песьні розных гадоў (ад 1987 па
1997), сабранныя на альбоме, які,
трэба думаць, быў выдадзены
акурат да 10-годзьдзя Еремія. На
альбоме ёсьць што паслухаць:
крыху съязлівую, затое запа-
мінальную па мэлёдыі «Вона»,
ладна выкананую «Коридор»,
проста прыгожую ды адначасова
вельмі рокавую «Срібне поле»
з тонкай партыяй трубы. Аль-
бом не са звышскравых, але з
працоўных ды заслужаных.

Хахляпнты Слух

НАВІНЫ

Сільнова ў інтэрнэце

Княжны клуб ТВМ стварыў свою віртуальную падічку ў Інтэрнэце (на адрасе <http://tvm.org.by>). На ёй будуць прадстаўленыя мастацкія творы, якія пакуль не знайшлі сабе выдаўца. У Нацыянальнай бібліятэцы прыйшла презэнтация першай кнігі ў гатую калекцыю — зборніка вершаў Людкі Сільновай «Зеленавокі воі іх прыгажуні». Кніга ўяўляе галерэю вершаваных партрэтаў 25 беларускіх пісьменнікаў, «якія маюць зялёныя очы». Некаторыя з тэкстаў неўзабаве можна будзе праслуছаць праз Інтэрнет на выкананыні самой аўтаркі.

Нягоды «муміфікатара»

Міністэрства культуры не дало дазволу на правядзенне фестывалю «Дзень муміфікатара», які меўся адбыцца ў тэатры «Вольная сцэна» 27 сакавіка. Раней, 4 сакавіка, суполцы «Новы Фронт Мастацтва» гарвыканкам забараніў правесыцца яго ў Берасці. Беларускія авангардысты спадзяюцца ціпер, што «Дзень муміфікатара» нараэшце пройдзе ў клубе «4 апэльсыны».

Швед доўга жыць будзе

У Доме літаратара прыйшла вечарына, прысьвеченая 75-м угодкам паэта зь Беластоку Віктара Шведа. Выдаецца «Полымія» выпусціцца перакідны календар на 2000 год («Біблейскія гравюры Ф. Скарыны»), дзе паведамляецца, што Віктар Швед ужо два гады як памёр. Можа, таму паэт чытаў сцэны сумныя, трагічныя вершы, але ён яшчэ поўны сілаў: ягонай малодшай дачэцэ толькі 10 гадоў.

Юрась Барысевич

«Наддзвінне»

У Полацку пабачыў съвет літаратурны альманах «Наддзвінне», які выдала аднайменнае літаб'яднанье. Укладаныне зрабіў празаік Герман Кірылаў. У 1926 годзе альманах з гэтай жа назваю выдала полацкая філія «Маладняка». Зборнік сёньняшні чиста паэтычны. «Маладнякоўцы» ж у сваім выданні досьць шыроко прадстаўлялі прозу, нават надрукавалі аповесыцу Сымона Хурсіка «Францішак Скарына». Варта было б зъмяшчаць і ў цяперашнім альманаху і эсэстыку, і літаратурную крытыку.

Васіль Кроква

ВЫСТАВА, ШТОГОД УСЁ БОЛЬШ ПАДПОЛЬНАЯ

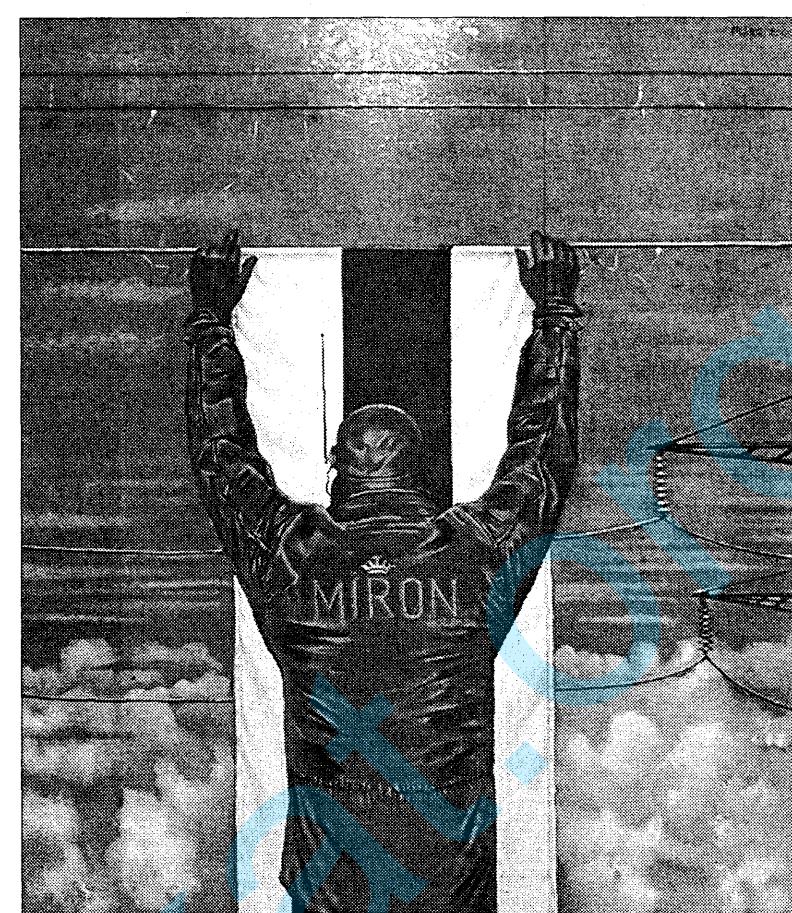
Штогод суполка мастацкой «Пагоня» ў Палацы мастацтваў ладзіла свае выставы, прысьвеченаныя Дню Волі. Сёлета, як і летас, улады не дазволілі паказу твораў да 25 сакавіка. Прычына — палітыка.

Выставка ўсё ж адбудзеца ў Палацы мастацтваў, але толькі 14 красавіка (загадзя аансаваны пачатак а 17-й). А пакуль невялічкая частка экспазыцыі рэпрэзэнтавана ў сядзібе Беларускага Народнага Фронту «Адраджэнне» (Варашэні 8). 22 сакавіка адбылася адкрыццё з удзелам мастацкой Аляксея Марачкіна, Віктора Маркаўца, Алеся Пушкіна і Алеся Шатэрніка. Аляксей Марачкін быў у гуморы й больш гаварыў пра тое, што будзе: «Тут збольшага творы мінулых гадоў, а ў Палацы мастацтваў нас чакае шмат сюрпризуў». У сядзібе БНФ выстаўленыя партрэты Стэфаніі Станюты, Рыгора Барадуліна, Васіля Быкова работы С. Ткачэнкі, краявіды А. Марачкіна, У. Грыцкевіча, А. Шатэрніка (абдульчыны настрой ягонага пэйзажу «Сакавік» асабліва актуальны), У. Вясюка. Асобна стаіць праца Ю. Я Піскуні — партрэт Івонкі Сурвіллы на тле бярозак (добрая абраз, толькі незразумела, чаму на тле бярозак і чаму спадарыня Сурвіллі).

ла гэтак падобная, паводле заўваг шматлікіх гледачоў, да таварыша Крупскай?). Клясычнае аблячка беларуса-змагара пайстае ў Уладзімеру Пракулевічу — уделенніку Слуцкага збройнага чыну 1920 году: дзядзька Ўладзя ўзіраеца ў прышласць, а па-над ім праз хмары рвецца сонца. Варта лішняга разу згадаць мясціны, звязаныя з абвяшчаннем незалежнасці Беларусі ў 1918 годзе, але дзеля таго не абавязкова ісці да дому на колішній Серпухаўскай (ціпер Валадарскай — як шмат звязана з гэтай вулкай!), дзе прымалася III Устаўная грамата Рады БНР, ці да пляцу Волі, дзе ў Доме губэрнатара пэўны час месціўся Народны сакратарыят Беларусі — варта зірнуць на два графічныя творы Віктора Сташчанюка, у якіх з дакладнасцяй да драбніцай адноўлены выгляд тых будынкаў і дух часу.

Безумоўным «гітом» выставы стаўся «Мірон» А. Марачкіна: чалавек сыпіна да гледача вешае на высакавольтных лініях, што мігаюцца разрадамі, наш съязг. Побач радкі Рыгора Барадуліна: «Дрыжэце і калхозны трон, і падхалімская капэлы, калі вывешвае Мірон съязг родны бел-чырвонабелы».

Абяцаў пацешыць «гітом» і славуты Алеся Пушкін, але трохі

пазней — на выставе ў Палацы мастацтваў. Казаў, што прывязе палатно 2,7 на 2 метры й зладзіць пэрформанс на трываліні. Сп. Пушкін нават апісаў свой грандёўны абраз: «На тле зімовага краявіду — здань, рэчка, палаўнічыя ловяць аленяў і дзікоў, бабулькі зьбираюць гальё. Здань распасыцерлася па-

над усім краявідам: праз яе відны цэркви, дамкі, людзі. Здань палае. Унізе пажарныя спрабуюць яе патушыць, тамсама яе блікаюць людзі ў пайдферах, з дубінкамі й шчытамі — яны мітусяцца, як ліліпіткі...» Як гэта выглядае — пабачым на выставе 14 красавіка.

Віктар Мухін

Дзёйнік з нутраных войскаў

CIBER

Праз пару дзён пасля прысягі вучэбных роты былі расфармаваныя, а я ў ліку двух дзясяткаў чалавек з Баранавічай быў разъмеркаваны ў адзін з батальёнаў нутраных войскаў, што месціцца ў горадзе Н. Едуцы ў Н., сэрга гістарычнай Літвы, я цымна ўяўляў свае абавязкі надалей. На курсе маладога ваякі нас былі пужалі службай вышшкароў (то бок ахойнікаў зоны на вышках), баялі байкі пра неспакойны нораў вязняў, якія, маўлі, калінікалі штурляюць у бок вышак усялякую трасцу накшталт так званых заточак. Камандзіры Н-скага батальёну адразу паспрабавалі згасіц падобныя ўяўленыні.

Зрэшты, даводзілі да ведаму розныя выпадкі, што здараліся раней і былі пэўна выняткамі з агульнай пlynі смутнацельных правілаў. Прыкладам, у прымысловай частцы Н-скай калёніі суворага рэжыму зэкі аднойчы прымацавалі ў шчамлёткі прыдбаны недзе патрон. А як што вонкы цэху выходзілі проста на вышкі, кемлівія вязні скіравалі шчамлёткі ў бок вышака ды байданулі па пятыцы патрона малатком. Гримнуў стрэл, ад якога вышшка ледзьве не нарабіў у порткі. Гэта было даўно. Нядаўна ж, кажуць, на адной з зонаў выявілі пару самаробных аўтаматаў, што па сваіх карактарыстыках не саступалі ізраільскім «Узі», нават перасягали іх. Насельнікі калёніі людзі ўмелыя. Добра, што гэтай халеры не знайшлося ўжытку.

Рыхтуючыся да службы на вышцы, трэба ясна здаваць спраўу з таго, што раней і пазней можа надарыцца момант уцёкаў,

Wir sind die Schüler+Studenten von heute, die in Schulen von gestern, von Lehrern von Vorgestern auf Probleme von übermorgen vorbereitet werden!

спадзяянак з цывільля. Паколькі мусіць усе за малым выняткам нейкі мэлянхолічны вершык вывёў, за які яго перасталі дапушччаць у каравул. Акромя таго, пепрад зыходам на сёдні ў каравул (і, як тут кажуць, «да каровы») салдатам ніколі не выдаюць пісцімаў, каб тыя не засмуцілі іх і не выклікалі суіцыда весткамі пра шлюбы сябровак, цяжарнасці тых самых сябровак ад іншых ці яшчэ якіх-колькве нек-

не звязу, што вярнуўся з каравулу, поцікамі рук. Нармалёвая мужчынская завядзенка, толькі на ёсе ўспрымаюць па-сур'ёзnamу. Гэта ѹ-бянтэжыць, як той халодны паўночны вечер, што выдувае цяпло з казармы Н-скага батальёну, якая месціцца на ўзгорку над «падапечным» аб'ектам... Халодна.

Сяргей Лобан

Наша Ніва [13] 27.03.2000

СЛОВЫ

Уладзімер СОДАЛЬ

Францішак Багушэвіч вярнуўся на Віленшчыну з Украіны 25 сакавіка 1884 году, акурат на Зьвеставанне. Пра гэта ён сам так напісаў: «Прыбылі мы сюды на Зьвеставанне 1884 году, як буслы...»

Радаснае гэта было вяртаньне. Але меней як праз год Францішак пісаў Яну Карловічу: «...нейкі дзіўны настрой прыгнятае мяне: пакуль я быў далёка ад радзімы і ад сваіх, хацеў нібыта таго біблейнага збавенія, быць тут, а сέньня... ня бачу сваіх і шукаю іх ва ўспамінах. Што гэта?

Дзе тое, чаго я шукаў, і дзе тыя берагі, за якія ня будзе сягаць туга? Скуль жа той незразумелы настрой души, тое неспатольнае жаданьне чагосяці?.. Гэта павінна азначаць, што я ня ўмёю жыць рэальнасцю, але прызнаца ў гэтым не хачу! Д'ябал ведае; ці гэта зброя творчай фантазіі, ці яе выдаткі?

Я заўсёды ўяўляў, а сέньня цешуся тым перакананьнем, што не хачу быць і ня стану эгаістам. І чаму ж не хачу прыстасавацца, зынікнучы, як кропля ў моры, а змагаюся, як астрыга ў воцаце, з якім яе спажываюць?

Так, ласкавы пане, я пакінуў службу, уцёк даволі мужна, хоць мяне не выпіхалі, а трымалі за крысо. Я адмовіўся там хоць ад малога, але ад пэўнага кавалка хлеба дзеля невядомасці тут. Ведаю, што матэрыяльна і тут ня будзе мне найлепей, па 1-е, дзеля того, што за гэтым я ніколі ня гнаўся, а па 2-е, дзеля того, што няма ў мяне цягліц і іншых органаў п'яўкі, якімі зазвычай так шчодра адoranыя адвакаты. (Цырульніка пазнаеш па п'яўках!) Аднак жыць магу і буду, бо, маючи жонку і дзяцей, мушу». Такі настрой апанаваў Францішак Багушэвіча амаль на самым пачатку 1885 году. Не пакідала расчараўанне жыцьцем у Вільні і ў наступнія гады і месяцы.

ВІЛЕНСКІЯ НАСТРОІ

Францішак Багушэвіч, адвакат, у сваій віленскай кватэры на вуліцы Коннай у дому лекара Казлоўскага. 1890 г. Перад пераездам у Кушляны.

на праз тры месяцы Францішак Багушэвіч зъбіраўся пакінуць

Вуліца Коннай. На гэтай вуліцы пасыпяя вяртаньня з Украіны пасяліўся зь сям'ёю Францішак Багушэвіч. Дом лекара Казлоўскага месцыціўся пад левы канец вуліцы. Ад права, дзе цяпер невялікі пляц, якраз калісь і быў віленскі конны рынак.

НАПАЎЗАБАРОНЕНЫ БАГУШЭВІЧ

У кінатэатры "Зьмена" аншлягу, што здарыўся 21 сакавіка, на вечарыне, прысьвеченай угодкам Францішка Багушэвіча, ніхто не чакаў. Тых, каму не дасталася вольных месцаў, хапіла б яшчэ не на адну такую залю. Каб не расчараўаць наведнікаў, вырашылі паўтарыць імпрэзу праз дзень, у змененым выглядзе.

Вечарыну ладзіла ТВМ. Паказалі фільм Міхала Жданоўскага "За Кушлянамі — снег", выступіў дырэктар музю-сідзібы ў Кушлянах Алесь Жамоцін. Сыпявалі фальклёр-тэатар "Госьціца", якім кіруе Ларыса Сімаковіч, саліст ансамблю "Свята" С.Статкевіч. Сыпейны гурт на чале з знаным фалькларыстам і музыкам Алесем Ласём выканала вясельную песню, запісаную на радзіме паэта.

Скульптар Леў Гумілеўскі прывёз на вечарыну макет помніка Багушэвічу, які мае быць усталіваны ў Смургонях. Аналягічную вечарыну ў Акадэміі Навук правесці забаранілі.

Ірина Марачкіна

Вільню, пераехаць у Расею, дзе яму давалі месца. «Хоты дым отечества сладок», — іранізуе паэт, — аднак пра яго харчовыя якасці маўчаць прыказкі».

Чым жа расчаравала Вільня таго, хто прагнунуў яе? Здаецца, напачатку ў горадзе свайго юнітва ўсё ў яго складвалася няблага. Меў, паводле яго ж словаў, «за кліентамі палову Вільні і ваколіцаў». І ўсё ж расчараваньне: «Хаджу сабе і думаю, а што думаю, сам ня ведаю...»

Вось такая неакрэсленасць і няпэўнасць праходзіць праз шматлікія Багушэвічавы лісты да Яна Карловіча. Здавалася, восьвесь і Францішак пакіне Вільню.

Але не, не пакінуць.

Але не, не пакінуць. Мо знайшоў агульную мову з тымі, у кім, вярнуўшыся з Украіны, расчараўваўся з Украіны, расчараўваўся.

Чаму ж, на якім грунце адбылося расчараўанье? Можа тая, каго Багушэвіч лічыў сваімі, за сваіх, здрадзілі ідэалам юнітва? Но нешта ж значаць ягоныя словаў: не хачу быць і ня стаў эгаістам; не хачу прыстасавацца, зынікнучы, як кропля ў моры; няма ў мяне цягліц і іншых органаў п'яўкі, якімі зазвычай так шчодра адoranыя адвакаты.

Гэтыя развагі, мусіць, былі якраз тымі яго расчараўанынамі, якія змушалі Францішка Багушэвіча шукать прытулак для сваіх душы па-за межамі Вільні, Віленшчыны. Пасыль гэтае пачуцьцё

трохі сціхне, запануе ў ім філязофія помоўкі: «Ат! Неяк будзе! Якось яно будзе». Гэты помоўкі Францішак Багушэвіч карыстаўся вельмі часта. Пэсымістычны настрой не пакідаў Францішка Багушэвіча ні ў сівята, ні ў будзені. Азіраючы праўдзівасці гады, першага студзеня 1888 году Францішак Багушэвіч пісаў: «Мабыць, ніхто не

глядзіць на тыя мінулія гады з такай кіслай мінай, як я, які гэтулькі страціў іх бязь съледу: увесе час прымываў цукар у вадзе, як дурны. Калі б я ведаў, што хоць адзін год цэлы будзе такі, якіх было шмат — не чакаў бы! Зрэшты, паводле Эвангельля: «Цярпенне дае надзею, а надзея — на ганьба».

Людзі і коні...

Францішак быў шчыры, калі пісаў: «Не люблю я места /парасейску — горад/. Надта там цяснота і вялікі сморад».

Жывучы ў горадзе, ён стараўся знайсці сядром камяніц які-небудзь зялёніны куточак.

Гэтак было і ў Вільні. Вярнуўшыся з Украіны ў 1884 годзе, ён аблюбаваў зялёны дворык пана Казлоўскага з драўляным зграбным дамком на вуліцы Коннай. Поблізу быў рынак. Коліс на ім прадавалі сена, коней, то яго і назвалі Конным рынкам. З гэтай назвы і назоў вуліцы (сёньня палітуску *Arkliau*). За Багушэвічовым часам гэта ўжо быў Звожжавы рынак.

Жывучы поблізу такога рынку, Францішку даводзілася назіраць самыя неверагодныя здараўні. Аднаго разу ён быў съведкам, як некалькі бамбізіў кінуліся да селяніна, які ішоў побач з возам. Бамбізы гэтыя загадалі зъяўрнуць воз убок, і давай селяніну нешта наперабой гарварыць. Гарварылі доўга. Селянін эмсіў зьняць шапку. Пасыль доўга корпаўся за пазухай. Нарэшце вышыгнуў адтуль каліту і паклаў у руку нешта аднаму з бамбізіў. Той узamen спрытна наклеіў на дугу чырвоную паперыну і звінік. Гэтак віленская бамбіза зъбіралі брамны падатак з фурманак, якія прывозілі на рынок прадукты. Недас্বедчным людзям тая тузаніна быў незразумелая. Даў і дас্বедчаных бянтэжыла. Бянтэжыла яна і Францішка Багушэвіча. Іншы раз ён ня мог стрымацца і мусіць заступацца за няшчасных сляянаў. Такія сцэны з брамнымі падаткамі Францішку даводзіліся назіраць досыць часта. Гэты падатак паводле Багушэвічавых словаў, яшчэ называлі «капытным». Іншым разам такі збор занімаваўся гулкім ляшчом. Мэтоды збору падатку выклікала ў Багушэвіча абурэнне, і ён не адзін раз зъяўртаў увагу тагачаснай грамадзкасці на шарлятанства падаткаў. Багушэвічава суседства з рынкам давала яму шмат іншых назіранняў. Часта ён тут спатыкаўся зялёнай з-пад Смаргоні, з Кушлянаў. Праз іх дачуваўся пра навіны на сваій Бацькаўшчыне. Гэта неяк лагодзіла ягоную душу і сэрца, здымала з яго якусьць напругу, якусьць настальгічную

Віленскі музей старажытнасцяў. Ствараць яго дапамагаў і шаснаццацігадовы юнак з Кушлянаў. Музей месцыціўся ў мурох гімназіі.

11

Францішак Багушэвіч пад час занімачнія Віленскай гімназіі.

нуду.

Дакладную фатографію таго куточка, дзе жыў Францішак Багушэвіч у Вільні на Коннай вуліцы, даў нам віленскі журналіст Напалеон Роуба:

«Аднапавярховы дом на рагу вуліцы Коннай, што прылягаў да базару, складаўся з некалькіх лепіх кватэр і цэлага шэрагу меншых, якія злучаліся з дваром заезнага дому для сляянаў».

Адну з кватэр ад вуліцы Коннай займаў Ф.Багушэвіч з жонкай і двумя дзецьмі. Лёгка было распазнаны гэту кватру, бо асабліва ў базарных дні каля яе парогу ажно раілася ад сляянаў...»

Багушэвіч сказаў не...

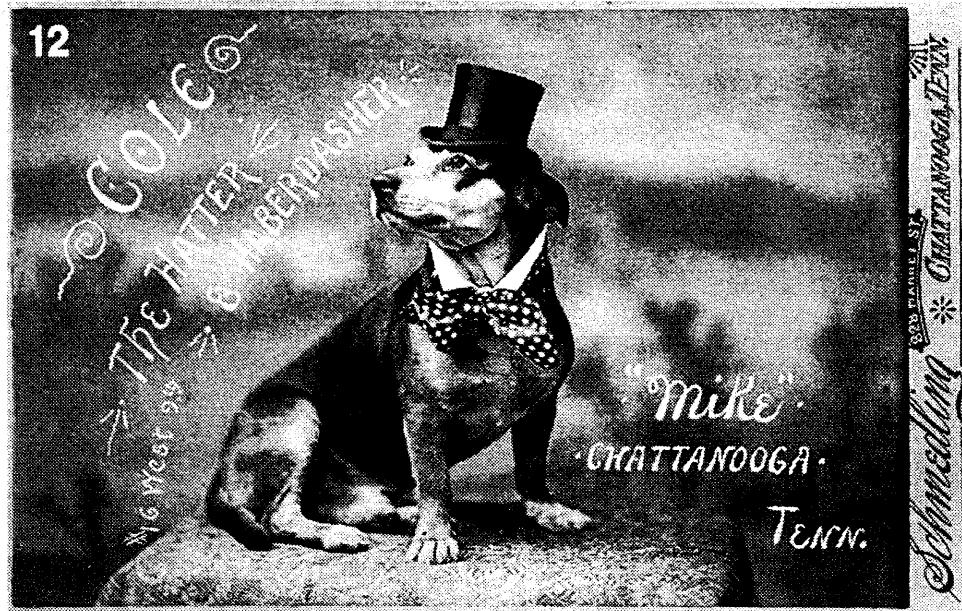
Напрыканцы стагодзьдзя ў многія гарады Расейскай імперыі пачаў прыходзіць трамвай. Гэтая новіна выклікала ў месцычах шмат самых розных размоваў. Адны цешыліся, радаваліся, захапляліся, зь нецярпівасцю чакалі гэтай падзеі. Іншыя, найперш возцы, рамізныкі, бачылі ў трамвай канкурэнта. У трамвайніх размовы ўцягваліся і людзі іншых заняткаў.

З 1887 году пачалі гарварыць пра пабудову трамвая ў Вільні. Вестка гэтая нікога не пакінула абыякавым. Адгукнуўся на яе і Францішак Багушэвіч:

«Нарэшце мясцовыя ўлады канчаткова зацвердзілі ўмову з падрадчыкам на правядзенне трамвайнай лініі ў Вільні. Як кожнае паляпшэнне камунікацыйных шляхоў наагул, гэтая зьява дадатная, а таму жаданая, аднак выклікае сумненне, ці прынясе трамвай карысць у Вільні: тыпова, як у старым горадзе, вуліцы тут кривыя і вузкія, таму не на ўсіх іх трамвай змогуць курсіраваць. Вільня — горад не вялікі: ад адной ускраіны (напрыклад, ад жалезнага мосту) да другой (да Вільні) можна прайсці пешшу за 16 хвілін. Далей нібыта месцыцца раён гораду Зарэчча, але ён злучаны толькі адным mostom з цentram, таму я можа наблізіцца яго і трамвайная калея. У такіх умовах трамвай мала прынясе нам выгоды ці карысць, адсутнасць жа гэтага віду камунікацыі ня вельмі адчувальна. Затое трамвай пазбавіць шмат якіх рамізных (хоць хто там вельмі дбае пра лёс нейкіх рамізных) кавалку хлеба; затое гараджане, якія дагэтуль ахвотна рабілі невялікі шпацир, панісць свае дзясяткі ў кішэню падрадчыка; затое на цесных, кривых і ўзгорыстых вуліцах шмат будзе няшчасных выпадкаў!.. Неяк будзе!»

Думка гэтая была слушная. Мусіць, гэтак думалі і бацькі места, і іншыя віленцы, і ад думкі пра пабудову трамваю ў Вільні адмовіліся. Не вярталіся да гэтай думкі і ў пазнейшыя гады. Гэтак Вільня і засталася без трамвая. Адну пару бегалі гулкі па вузкіх кривых вуліцах конкі, а вось да трамваю так і не дайшлі. І ўсё ж тэхнізацыя не абмінула Вільню. Цяпер па ёй шыбуюць абкругленыя, як яйкі, вёрткі трамлейбусы.

12

САБАЧЫЯ ГІСТОРЫ

Віктар ШНІП

Аднаму сабаку сказалі: «Перастань гаўкаць!» І пайшоў сабака да Граждана, і выпілі яны дыхляфосу, і заспявалі «Шумей камыш...»

Адзін сабака захварэў. Жонка выклікала хуткую. Але сабака не пусьціў доктара ў кватэрку: «А што, калі гэта прыехаў Граждан?»

Аднаму сабаку ў гражданскім транспарце саступілі месца. Сабака сеў і сказаў: «Яшчэ сядро нас ёсьць сапраўдныя Гражданы!»

З аднаго сабакі съмяяліся. І толькі Граждан казаў: «А мне нясымешна...»

Аднаму сабаку перадалі з Амерыкі стадаляраў. А Граждан ужо даўно жыў за кошт немцаў.

Адзін сабака цэлую ноч сьніў Парыж. Выйшаў раніцай на менскую вуліцу і сказаў: «Гражданы! Мне дым Атчества так сладак и прыятель!»

У аднаго сабакі была сястра. А Граждан быў стрыечным сынам турецкападданага штандартэнфюрера Штырліца.

Адзін сабака парэзаў палец. Выбег на балькон і закрычаў: «Таварыши! Гражданы! Мяне рэжуць!»

Адзін сабака захацеў папіць з лужыны. І толькі ён нахіліўся над водой, як пачаў: «Ня пі, Гражданом станеш...»

Да аднаго сабакі прыстаў Граждан: «Купі слана...» Пачаў гэта міліцыянт: «Не паложана!» А Граждан і прызнаўся: «Мяне ніхто ня любіць...»

Адзін сабака захацеў пайсьці пад ваду. Прышоў на мост праз Свіслоч, разагнаўся і скочыў пад ваду. А там Граждан ужо сядзіць і на гармоніку грае.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Максім Ш. з Менску. «Чытайце і будзьце разумнымі беларусамі», — цытуеце Вы «НН». А самі кладзеце ў зручную пазыцыю эстакі правінцыйнай Сыблы — на запечак, патэльню драніка і збан съяманіем пад бок, і ну круціць галавою. Маўляй, зразумець да канца, што адбываўся ў мінулым, мы ня можам. Зъяніць нешта ў сучаснасці немагчыма. Абдумваць і выбіраць варыянты развязвіцца няма сэнсу, бо ўсё адно гісторыя ідзе па замкнётым коле. Апроч карэнной анатынавуковасці такога падыходу, у ім адчуваецца ўплыў расейскай гісторыографіі, якая глыбака прачула бездапаможнасць расейскага народу ў гісторыі сваёй краіны і думае, што як у іх, так і ва ўсім съвеце. А беларуская гісторыя развязвалася зусім ня так, як расейская.

Ніне Б. з Менску. Мы з павагай ставімся да Вашых патрыятычных перакананняў, але ліст друкаваць ня будзем — не адзін Салавей у Менску.

«ГК» з Менску. Мова мусіць быць адпаведная. Максымальна ясная і сціслая. Ведаць, добрая мова — гэта як добрас канспірацыя. Яна мусіць быць беззаганная, ясная, прадуманая. І нікому не бывае лішняя.

Яўгін Л. з Менску. Съмешна. Але заявілі для таго дробнай тэмы матэрываць. Скараціце да 2—3 старонак.

Ігар П. з Магілёва. Які ж далейшы лёс Сыцяпанава? А выпускнікоў эстага мэдістытуту? Ці ведаце Вы нейкія драматычныя ці камічныя моманты з ягонае гісторыі? Ці звязваліся з менскімі даследчыкамі дзеянасці інстытуту? Нас цікавіць гэта.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/c 537

Тэкст

Імя і прозвішча

Адрес, телефон

НАША НІВА

Наша Ніва [13] 27.03.2000

ПРЫВАТНыя АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Віншую Ігара Кавалеўскага з нараджэннем дачкі. Алеся

Ірэну і Зымітра (Дзям'яна) віншуюм зь вясельлем, зычым шчасці! Сябры

Марынку і Зымітра (Дзіму) віншуюм зь вясельлем і зычым шчасці! Сябры

М-к! З Днём Анёла цябе. Ты самы лепшы. Жыві на дабро і волю. А-ка

Свягія лобага М-ка віншую з Днём народзінау. Я ў цябе веру. А-ка

Харошую дзевачку Насту Бароўскую віншую з Днём нараджэння і «Адраджэнні». Спны сваю дзікую Счоку! Наталька Базылевіч

Віншую Машу Свабодную зь непаўнагодзідзем. Жадаю не трапляцца, але патрапляць (ты ж снайпэр!). Пакуль Таксама Свабодная Наталька Базылевіч

Віншую Насту з Днём народзінау. Абязяю ва усім спушчацца і падпрадкоўвацица. Яшчэ не народжаны Настачка! Ты нарадзілася пасярэдзіне паміж Днём Канстытуцыі і Днём Волі! Хто ж яшчэ аб'яднае апазыцыю?

Віншую Настачку з Днём народзінау і заклікаем далучыцца да нашае партыі. Трэцій будзеш? Малы ды Наталька

Супэр-Настачку з Днём народзінау і жадаю любіць мене заўсёды і ўсюды! Ня Вовачка

Шануны Вожык, давай сібраваць! Сонейка

Віншую студэнтаў бруфы-1 зь Вясной! Нарэшце яна прышла! Троіца

КАНТАКТЫ

Чытчу з Мазыра, які пісаў пра сабак у тым нумары! Калі хочаш патаварышаваць з аднадумцамі ў сваім горадзе, тэлефон 3-39-26. Яўген

Напішы мне, маладая дыл прыгожая. Яўмена Сяржук, Менск, 220079, п/с 35-4

Дзяўчына пазнаёміца з прывабным, вытанчаным — сапраўдным мужчынам, якому за 25 (водна стыхія). Ваша фота, тэлефон. Алена, 247500, Гомельск, вобл., Речица-7, а/м 78 «Л»

Адгукніцеся, Гануљка, Аленка, Наталька, Алеся, Людміла, Любя і Янка, якія нарадзіліся ў траўні 1975-га (ліпені, верасень 1971, 1983) годоў. А/с 192, 220064, Менск

Прывабны хлопец познаёміца з дзяўчынай. А/с 285, Менск-101

Сымпатычны беларус познаёміца з актыўнымі мужчынамі для нячытых сутрэц на майтэ тэрыторыі. А/с 78, 220141, Менск

Буду ўдзячны за інфармацыю аб дзейнасці сучасных нацыянальн-дэмакратычных іншых суполак, партыяў. А/с 211030, Орша-16, а/с 207

Маладэўская арганізацыя ды прыватныя асобы зь Берасцейшчыны, ахвотны ўзяць удзел у сэмінары «Маладога Фронту», павінны даслаць да 4 красавіка заяўку з інфармацыяй пра сябе на адрас: Менск, Варашэні 8, або даслаць па факсе (017) 284-50-12

КНІГІ, ПЕРЫЁДКІ

Кнігі па гісторыі Беларусі куплю. Т.: 214-85-82, Палац

Прадаю кнігу «Кастусь Каліноўскі. За нашу вольнасць»: Творы, дакументы. — Менск: Бел. кнігаизд., 1999. Т.: 258-43-54, Янка

Куплю «Энцыклапедыю гісторыі Беларусі» (т.3), «Энцыклапедыю прыроды Беларусі», «Энцыклапедыю літаратуры і мастацтва Беларусі». Т.: 283-27-34, Фёдар

Даўшы калекцыяну! Ахвотныя атрымалі газету «Беларускі калекцыянер» № 1 (18), 2 (19) за 1999 г., даўшы замову, але дакладны адрас і 80 руб. за нумар Алеся Сяржукіну: п/с 46, 211030, Ворша-9. У Менску газету заўжды знойдзеце ў сядзібі ТВМ (Румяніца 13)

Вы прымяняеце газету «Gardarika» на дзве звычайнія газеты? — Не! Я выбіраю «Gardarika»! А/с 188, 220082, Менск

Ваша ніва ісцінна — у «Нашай ніве ісціннай». Ад Вас — ісцінна 30 р. Ад нас — ісцінна газета. А/с 169, 220030, Менск

Ахвотны набыць №1 і №2 за гэты год газеты «Радавая Беларусь», даўшы п/с 50 р. і па капэрце за кожны асбонік з позначнінем патрэбнага нумару. А/с 169, 220030, Менск

Выйшаў ў сувязь газета «Вольная Беларусь». Першы нумар прысьвечены ўгодкам БНР. Ад Вас — капэрта са звязом і купонам б/л. А/с 40, Віцебск-1

Другі нумар газеты «Верас» на 8 старонках. Ад Вас капэрта. 210032, Віцебск, 29-а. Шукаў аўтараў. Е-mail: gazeta@veras.f2s.com

Casopis «Kleč dva»: hardcore, industrial, dark folk, jazz, gothic, ethika. А/с 68, 2200315, Minsk

Рэдакцыя часопіса «Правінцыя» пачынае мантрынг рагіянальных выдаеўчых друкі (беларускамоўныя кнігі, альманахі, часопісы). За кожнае дрэснае выданье адрасам атрымае часопіс «Калосы». Адрас

ГАЗЕТА ПРЫМАЕТА САМА АБВЕСТКІ БОЛЬШЫМ ШРЫФТАМ ЗА НЕВЯЛІКУЮ ПЛАТУ

● да 20 словаў — 78 руб.,
● звыш 20 словаў — 96 руб.;

● па-мастаку аформленая аб'яза памерам больш за 24 кв. см з уліком кошту арыйнай-макету — ад 63 руб. за 1 кв. см. За ар'язу пра сімейную падзею — 78 руб.

Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацый мусіць апloчваць паводле рэкламных расцэнкаў для камэрцыйных аўтаў.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, траба перапіць грышы пра позыту паштовага пераводу ў сувязі з наступнымі разылковымі рахункамі: Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», пр. 3012213050010 Леніскай азд. ААТ «Белбізнесбанк»; Менск, код 763.

На зваротнім баку бланку паштовага пераводу ў сувязі з «для пісомавых пададзенніў» запісваецца дакладна і чытальна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі з АБАВЯЗКОВА ДАДАЕЦА СКАЗ: «ЗА РЭКЛАМНЫЙ ПАСПЛУГ».

Рэдакцыя

рэдакцыі: «Правінцыя», а/c 14, Попацак-13, 211413

МАРКИ

Прадаю маркі Беларускай Народнай Рэспублікі: сорыю з 4 марак, прысьвеченую 40-м угодкам Слуцкага збройнага чыну (1960 г.) і сорыю з 2-х марак да 450-х угодак друку ў Беларусі (1976 г.), кошт разам з дасылкай: сума ў БР=1\$ і 0,5\$ адпаведна. Алеся Сабаленка, а/c 268, 220131, Менск

МУЗЫКА, ВІДЕО

Беларускі відзаклуб складае сотню найлепшых фільмаў XX ст. Свае сыпісы з пазнакай «Фільмы стагоддзя» калі ласка, дасылайце: 220107, а/c 150 або на Lit@aport.ru

ПАЧУЧКІ

Прадаючы маленькая пачукі вельмі прыгожыя (шэрагі). Т.: 243-39-00, пасля 16.30 (паклікаць Галіо)

ПРАЦА

Ангельская мова: пераклады з/на беларускую, расейскую (матчымы набор). Заняткі з дзецымі (матчымы па-беларуску). Т.: 262-52-86, Юрась

А, Б, В, Г, Д, — з этага пачынаеца альфабет. 249-68-18 — з гэтага пачынаеца твоя праца (19.00 — 20.00), Аляксей.

Дапамагу